

Ekonomski (ne)uspjeh kao razlog kraja autoritarnih režima

Žeželić, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:306714>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

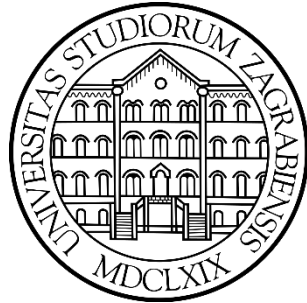

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Karla Žeželić

Ekonomski (ne)uspjeh kao razlog kraja autoritarnih režima

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Ekonomski (ne)uspjeh kao razlog kraja autoritarnih režima

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Višeslav Raos

Studentica: Karla Žeželić

Zagreb, rujan, 2023.

Izjavljujem da sam diplomski rad „Ekonomski (ne)uspjeh kao razlog kraja autoritarnih režima“, koji sam predala na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Višeslavu Raosu, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen niti korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. *Etičkog kodeksa* Sveučilišta u Zagrebu.

Karla Žeželić

POSVETA

Ovaj rad posvećujem mentoru, obitelji, prijateljima s Fakulteta i od doma te momku koji su mi pružali neprekidnu podršku tijekom mog školovanja i bili najveći oslonac tijekom pisanja diplomskog rada.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI OKVIR	2
3. PREGLED LITERATURE	3
4. PREDIKTORI I KONTROLNE VARIJABLE	8
4. 1. PREDIKTORI.....	10
4. 1. 1. <i>Ekonomska neuspješnost autoritarnih režima</i>	11
4. 1. 2. <i>Ekonomska uspješnost autoritarnih režima</i>	13
4. 2. KONTROLNE VARIJABLE	15
4. 2. 1. <i>Zemlje izvoznice prirodnih resursa</i>	15
4. 2. 2. <i>Urbana područja, apsolutno siromaštvo i građanski ratovi</i>	16
4. 2. 3. <i>Ideologija</i>	18
4. 2.4. <i>Jednakost dohotka</i>	19
4. 2. 5. <i>Obrazovanje</i>	20
5. ISTRAŽIVAČKO PITANJE I HIPOTEZE	21
6. METODE I PODATCI	22
7. REZULTATI I RASPRAVA	28
8. ZAKLJUČAK	44
LITERATURA	46
DODATAK	49

Tablice

Tablica 1. Deskriptivna statistika glavnih prediktora	25
Tablica 2. Učestalost pojave demokracije.....	25
Tablica 3. Klasifikacijska tablica modela sa svim prediktorima.....	26
Tablica 4. Klasifikacijska tablica glavnog modela s ekonomskim prediktorima.....	26
Tablica 5. Deskriptivna statistika za sve prediktore	27
Tablica 6. Ugođenost modela s ekonomskim prediktorima.....	28
Tablica 7. Model s ekonomskim prediktorima.....	28
Tablica 8. Ugođenost modela sa svim prediktorima	29
Tablica 9. Model sa svim prediktorima	30
Tablica 10. Model s regijom – Istočna Europa i postsovjetski prostor.....	51
Tablica 11. Model s regijom – Latinska Amerika	52
Tablica 12. Model s regijom – Sjeverna Afrika i Bliski istok.....	53
Tablica 13. Model s regijom – Supsaharska Afrika.....	54
Tablica 14. Model s regijom – Zapadna Europa i Sjeverna Amerika.....	55
Tablica 15. Model s regijom – Istočna Azija	56
Tablica 16. Model s regijom – Jugoistočna Azija	57
Tablica 17. Model s regijom – Južna Azija.....	58
Tablica 18. Model s regijom – Pacifik.....	59
Tablica 19. Model s regijom – Karibi.....	60
Tablica 20. Model s ideologijom - nacionalizam	61
Tablica 21. Model s ideologijom - socijalizmom ili komunizmom	62
Tablica 22. Model s ideologijom – restorativna ili konzervativna.....	63
Tablica 23. Model s ideologijom – separatistička ili autonomistička	64
Tablica 24. Model s ideologijom – religijska.....	65

Slike

Slika 1. Marginalni efekti: nacionalizam.....	31
Slika 2. Marginalni efekti: restorativna ili konzervativna ideologija.....	32
Slika 3. Marginalni efekti: socijalizam ili komunizam.....	32
Slika 4. Marginalni efekti: religijska ideologija.....	33
Slika 5. Marginalni efekti: separatistička ili autonomistička ideologija	33
Slika 6. Marginalni efekti: BDP per capita.....	35
Slika 7. Marginalni efekti: Istočna Europa i postsovjetski prostor	36
Slika 8. Marginalni efekti: Latinska Amerika.....	37
Slika 9. Marginalni efekti: Sjeverna Afrika i Bliski istok	38
Slika 10. Marginalni efekti: Supsaharska Afrika	39
Slika 11. Marginalni efekti: Zapadna Afrika i Sjeverna Amerika	40
Slika 12. Marginalni efekti: Istočna Azija	41
Slika 13. Marginalni efekti: Jugoistočna Azija	41
Slika 14. Marginalni efekti: Južna Azija.....	42
Slika 15. Marginalni efekti: Pacifik.....	43
Slika 16. Marginalni efekti: Karibi.....	44
Slika 17. Pojašnjenja vezana uz korištene varijable.....	50

1. UVOD

Brojni povijesni primjeri rasvijetljuju složenost procesa demokratizacije i ukazuju na manjak jedinstvene formule koje bi dovela do uspješne promjene nedemokratskih režima. Arapsko proljeće početkom 2010-ih demonstriralo je težnju građana prema demokratskim reformama, ali su ishodi varirali širom regije, pri čemu su pojedine zemlje dodatno nazadovale ili završile u građanskim ratovima. Nasuprot tome, tranzicija Južne Koreje iz diktature u demokraciju krajem XX. stoljeća ukazuje na uspješnu demokratizaciju poticanu građanskim aktivizmom, unutarnjim čimbenicima i međunarodnim pritiscima. Tema promjene režima još je zanimljivija ako se u obzir uzme svjetski trend opadanja broja demokratski uređenih država (Bertelsmann Stiftung, 2022) i postojanje vegetarijanskih¹ hibridnih režima (Krastev, 2011) poput Ruske Federacije i pokušaja svjetskih vođa da uspostave novi svjetski poredak – ne nužno liberalno-demokratski.

Značajan opseg literature sugerira znatno veću vjerojatnost uspostave demokracije pri većima razina ekonomskog razvoja. Ovu tezu prvi je istaknuo Seymour Lipset (1959) i potaknuo brojne autore na promišljanje o vezi između ekonomskog razvoja i promjene nedemokratskih režima. Očigledno je da se nemali dio demokratizacije može pojasniti boljom ekonomskom situacijom zemlje čiji razvoj osnažuje nekadašnju pasivnu srednju klasu koja sada zahtjeva transparentnost i vladavinu prava te doprinosi smanjenju nejednakosti dohotka i širi pristup obrazovanju – što se akumulira u novim potrebama za uspostavom režima koji će njegovati nove vrijednosti. Ipak, iako je postignut značajan ekonomski razvoj velike većine zemalja, vidljiv je izostanak demokratskih režima, primjerice u zemljama Bliskog istoka, Afrike ili u Kini. Uzimajući u obzir kontekste spomenutih zemalja, valja pozornost posvetiti i drugim čimbenicima koji bi mogli

---

¹ Krastev razlog preživljenja autoritarnih režima u moderno doba, poput Putinovog režima, objašnjava obilježjima novoga kompetitivnog autoritarizma. Prema autoru, Putinov režim je zapravo umjereno represivan – premda postoji politička represija i progon protivnika režima, većina Rusa je slobodnija nego što je to bila u bilo kojem trenutku svoje povijesti. Povlačeći paralelu s Hirschmanom, u njegovim zaključcima u knjizi Izlaz, glas i lojalnost vidi najznačajniji razlog preživljavanja režima. Slabljenje političkog reformizma treba prepisati nepostojanju prave opozicije i još važnije – izlazno orijentiranoj srednjoj klasi. Klasa kojoj bi najviše smetala niska kvaliteta javnih usluga i upravljanja u Rusiji, vrlo lako može odabrati izlaz i napustiti Putinov režim. Zapravo, i dok je zatvaranje granica označilo kraj sovjetskog komunizma, upravo otvaranje granica omogućuje preživljavanje Putinovog „vegetarijanskog“ autoritarizma.

objasniti iznimke takvog slijeda događaja poput visokih prihoda od prirodnih resursa, značajnog siromaštva ili snažne ideologije.

Dosadašnja istraživanja prvenstveno su se fokusirala na demokratizirajuće učinke visokog dohotka te sekundarno na kontekstualne čimbenike koji bi mogli objasniti promjene koje vode prema demokratskoj tranziciji. Ovaj rad, uz primjenu logističkog regresijskog modela testira ključne (ekonomske i kontekstualne) prediktore demokracije. Uz, razmatra razlike u efektima koje imaju ovih prediktori s obzirom na različite regije svijeta i dominantne ideologije u pojedinim slučajevima. Prvi dio rada posvećen je prikazu literature iz perspektive ekonomske (ne) uspješnosti režima te pregledu čimbenika koji također imaju utjecaja na vjerojatnost promjene nedemokratskih režima. Središnja analiza nastoji dati odgovor na temeljno pitanje o utjecaju visine BDP-a *per capita* na vjerojatnost da će neka zemlja biti demokracija te pružiti jediničnu vrijednost minimalne donje granice BDP-a kojeg države moraju doseći kako bi započele demokratizacijski put. Posljednji dio rada sumira i objašnjava glavne nalaze.

2. TEORIJSKI OKVIR

Razumijevanje uzroka i mehanizama uspješnih prijelaza iz autokratskih u demokratske oblike vladavine glavni je cilj tranzicijskih pristupa u političkoj znanosti. Njihovo je podrijetlo usko povezano s početkom trećeg vala demokracije u Latinskoj Americi i Južnoj Europi sredinom 1970-ih i kasnijim širenjem demokracije u Jugoistočnu Aziju i komunističku Istočnu Europu. Dominantne strukturalističke i funkcionalističke teorije toga vremena koje su nastojale identificirati univerzalne preduvjete demokratske vladavine temeljene na idealu etabliranih zapadnih demokracija, pokazale su se sve manje adekvatnima za analizu dinamičnog i otvorenog procesa promjene režima (Merkel, Kollmorgen i Wagener, 2019: 65). U tom kontekstu, rani pokušaj Dankwarta A. Rustowa još 1970-ih godina doveo je u pitanje tada prevladavajući strukturalistički pristup i naglasio primarni značaj volje političkih elita da započnu tranziciju zemlje u demokraciju i postavio temeljne značajke za novi pristup – *tranzitologiju*. Ovaj tada novi pristup primarno se fokusirao na kolektivni izbor elita, koji ako se poduzme pod pravim okolnostima i u pravo vrijeme, može poništiti negativne učinke strukturalističkih čimbenika (Merkel, Kollmorgen i Wagener, 2019: 65). Ipak u novije vrijeme, pristup se revidirao te sada ponajviše podrazumijeva pristup izgradnje države te otvoreno političko nadmetanje među elitnim rascjepima kao konceptom političkog procesa (Jankauskas i Gudzinskas, 2008: 184).

Polemike u literaturi počinju od samog pojma tranzicije. Ipak, u ovom radu koristit će se definicija koju su ponudili O'Donnell i Schmitter, prema kojoj je tranzicija interval između jednog političkog režima i drugog, pri čemu se tranzicija shvaća kao ograničena te podrazumijeva, s jedne strane, pokretanje procesa raspada autoritarnog režima te s druge strane – usvajanje nekog oblika demokracije, povratak nekom obliku autoritarne vladavine ili pojavu revolucionarne alternative (*citirano prema Mainwaring*). Nadovezujući se na Linza, Merkel navodi tri obilježja autoritarnih sustava: (a) politički pluralizam je ograničen, nasuprot pluralizmu u demokracijama i monizmu u totalitarnim sustavima, (b) legitimaciju zadobiva pomoću pojedinih vrijednosti i mentaliteta, za razliku od sveobuhvatnog svjetonazora kod totalitarnih sustava, (c) politička participacija je ograničena, a društvo demobilizirano (osim u početnoj fazi), dok je kod totalitarnih sustava primjetna trajna, odozgo inscenirana i upravljana mobilizacija (2011: 265). Na ovim temeljima izabrani su slučajevi analizirani u istraživanju te je napravljena jasna distinkcija u odnosu na totalitarne režime i demokratske političke sustave, a proces tranzicije promatra se kao promjena iz nedemokratskih u demokratske režime.

3. PREGLED LITERATURE

Dosadašnja razmatranja autora sugeriraju da iako je moguće ustvrditi značajan utjecaj višeg dohotka po stanovniku na vjerojatnost demokratizacije, gotovo nikada nije riječ o jednodimenzionalnoj povezanosti, već naglašavaju složenost i višeslojnost čimbenika demokratske tranzicije. Navedeno je u skladu s promišljanjima Kitschelta (1992), koji razlaže dihotomnu klasifikaciju čimbenika tranzicije, pri čemu se objašnjenja temeljena na strukturi usredotočuju na utjecaj strukturnih čimbenika poput socioekonomskih uvjeta, kulturnih normi i međunarodnih pritisaka u vođenju političkih promjena. Spomenuta objašnjenja sugeriraju da određeni strukturni uvjeti stvaraju poticaje ili pritiske za promjene režima. Nasuprot tome, objašnjenja temeljena na procesu naglašavaju ulogu političke dinamike, institucija i djelovanja ključnih političkih aktera u vođenju političkih promjena te naglasak stavljaju na važnost političkih procesa kao što su masovni prosvjedi, sukobi elita ili institucionalne reforme u ostvarivanju tranzicija političkih režima. Prema Kitscheltu, promjena političkog režima uvijek je rezultat međugre strukturnih uvjeta i političke okoline, pri čemu strukturni čimbenici pružaju kontekst u kojemu se odvijaju politički procesi.

Gotovo dihotomno definirane kategorije, ipak su značajno međusobno isprepletene jer (ne)zadovoljstvo strukturnim čimbenicima potiče (ne)zadovoljstvo političkih procesa te je

rijetki slučaj izostanka efekta prelijevanja iz jedne kategorije u drugu. Brojni autori nakon Kitschelta, uključujući i autoricu ovog rada, u jednakoj mjeri priznaju važnost čimbenika strukture i procesa, istražujući pritom više utjecaj jedne vrste čimbenika u odnosu na druge, ali uvažavaju i ističu utjecaj sprege različitih čimbenika.

Empirijski pristup istraživanjima i dostupnost kvantificiranih podataka rezultirao je velikim opsegom literature na strani objašnjenja temeljena na strukturi, posebice u vidu istraživanja utjecaja ekonomskih prediktora na promjenu režima – čemu je posvećeno iduće poglavlje.

Donošenje uvjerljivih zaključaka o promjeni političkog režima mora uključivati ključnu identifikaciju ključnih društveno-ekonomskih faktora kako to ističu Acemoğlu i Robinson. Prema autorima, političke tranzicije rezultat su interakcije između političkih institucija i društveno-ekonomskih faktora, pri čemu politički režimi nastaju iz raspodjele političke i ekonomske moći posebice kada je moguće prepoznati kritičnu masu. Zapravo, politička tranzicija postaje izvediva kada kritična masa pojedinaca i grupa u društvu spregne dovoljno snage da se suprotstavi postojećem ekskluzivnom režimu i zahtjeva inkluzivne institucije. Raspodjela političke moći moguća je u trenutku kada se političke elite suočavaju s gubitkom moći i pritiscima javnosti radi mobilizacije kritične mase pa radi zadržavanja bilo kakvog oblika moći odlučuju afirmirati inkluzivne institucije i osiromašiti vlastiti monopol političkog utjecaja (2001: 950-957). Odbacujući tezu regionalnog i kulturološkog naslijeđa i inzistirajući na očuvanju inkluzivnih političkih institucija kao ključu uspjeha ili propasti država, autori promoviraju važnost osjetljivog ekvilibrija moći između političkih i ekonomskih elita te šire populacije čija međusobna interakcija oblikuje vrstu institucija u nastajanju (Acemoğlu i Robinson, 2012). Autori sugeriraju da je moguće otpočeti proces tranzicije tek u trenutku kada se posloži više dijelova slagalice – ekonomska nejednakost i koncentracija bogatstva, u kombinaciji s društvenim faktorima, vrstom političkih institucija te povijesnim kontekstom, naslijeđem prethodnih režima i međunarodnim utjecajem (Acemoğlu i Robinson, 2001: 957; Bermeo, 1990: 365-385) doprinosi političkoj nestabilnosti i povećava vjerojatnost tranzicijskih procesa.

Tranzicijske procese demokracije Mainwaring je tipski podijelio u četiri kategorije – paktovske, demokratske, transformacijske i revolucionarne. Paktovske tranzicije događaju se kada autoritarne elite i vođe opozicije pregovaraju o mirnom prelasku prema demokraciji. Demokratske tranzicije odnose se na slučajeve u kojima vladajuće elite pokreću proces dobrovoljno. Transformacijske tranzicije, s druge strane, uključuju značajne promjene u političkom, društvenom i ekonomskom kontekstu, dok revolucionarne tranzicije proizlaze iz

popularnih ustanka koji ruše autoritarne režime (1989: 20-25). Tipska podjela rezultat je dinamike društvenih aktera i njihovih međusobnih dogovora ili prihvaćenog poraza, odnosno pobjede. Mainwaring, u takvim procesima dogovora ili poraza, snažno naglašava ulogu vojske, budući da će suradnička i nepristrana vojska manje vjerojatno poremetiti proces tranzicije. Autor smatra da je nepotpuno govoriti o demokratskoj tranziciji bez da se naglasak stavi i na njenu konsolidaciju. Tako demokratsku tranziciju mora slijediti konsolidacija jer joj je inače prijete odron k početnoj ili novoj vrsti autoritarizma, povećanoj mogućnosti nasilja, pobuna i međunarodne intervencije (Mainwaring, 1989; Markoff i Duncan Barette, 1990; Bermeo, 1990) kao što je bilo slučaj u Brazilu i Čileu iza kojeg je stajao značajni ekonomski rast.

Najutjecajniju studiju o povezanosti ekonomskog rasta i demokratizacije ponudio je Seymour Lipset još 1959. godine. U svojem članku *Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy*, Lipset ističe – što je zemlja ekonomski razvijenija, to je vjerojatnije da će biti demokracija i da će je karakterizirati sveukupna stabilnija politička situacija jer se javlja kao posljedica modernizacije. Osvješčivanje građana uslijed poboljšanja komunikacijskih kanala pozitivno povratno utječe na veće zahtjeve za uspostavom formalnih demokratskih institucija. Ipak, iako ekonomski razvoj stvara povoljne uvjete za demokratizaciju, on sam po sebi nije dovoljan uvjet pa naglašava važnost uspostave institucija poput vladavine prava, mehanizama odgovornosti i zaštite individualnih prava. Uspostava formalnih institucija očekivani je slijed modernizacije – iako ne mora nužno uvijek biti podloga za njihovu sigurnu uspostavu, njenu je provedbu važno za naglasiti (1959: 98-100; 103).

Vrlo slično i Larry Diamond dolazi do zaključka o *jednom djeliću slagalice*. Autor prodire dublje u složeni odnos između ekonomskog razvoja i demokracije te ističe da ekonomski rast stvara povoljno okruženje za demokratske prijelaze, ali ne garantira konsolidaciju, odnosno kvalitetu demokratskog upravljanja za što su od presudne važnosti - snažne inkluzivne institucije, aktivno sudjelovanje građana te namjere političkih elita da javni interes stave na prvo mjesto (1992: 475-480). Ekonomski rast zapravo je plodno tlo na čijim česticama zemlje sada, uz pažljiv odabir sjemenja te pravilnim održavanjem i njegovanjem sjemenki – može niknuti demokracija. Prema Diamondu, očuvanje tako bujnog i procvalog vrta demokracije moguće je jedino uz inzistiranje aktivnog građanstva i civilnog društva na odgovornosti vlada i promicanju demokratskih vrijednosti i principa u svim oblicima javnih institucija. Osim neovisnog pravosuđa i zaštite građanskih sloboda, od posebnog je značaja sjemenje ekonomske jednakosti i socioekonomske mobilnosti, odnosno usvajanje inkluzivnih ekonomskih politika koje koriste širokom rasponu građana i promiču socijalnu jednakost (1992: 475). Ekonomski

razvoj tek je dio složene slagalice demokratizacije, njen uvaženi okidač, ali ne i jedini održavatelj.

Lipsetovu, ranije spomenutu, pretpostavku modernizacijske teorije u značajnoj su mjeri doveli u pitanje Przeworski i Limongi (1997) koji podastiru empirijske podatke prema kojima modernizacija nije dovoljni uvjet za preoblikovanjem političkih promjena i zahtjeva za demokratizacijom. Iako s ekonomskim razvojem dolazi do sve veće konvergencije političkih sustava prema demokraciji, postoji i znatan broj primjera gdje modernizacija nije rezultirala demokratizacijom kao što je to primjer Čilea i gospodarskih reformi ekonomskih savjetnika Pinocheta. "Čikaški momci" su proveli ekonomsku liberalizaciju, radikalnu i posve beskompromisnu privatizaciju državnih poduzeća i stabilizaciju inflacije te proizveli čileansko čudo koje nije rezultiralo uspostavom demokracije. Shodno, autori tvrde da je veza između ekonomskog razvoja i demokracije složenija i višeslojnija od jednostavnog determinističkog pogleda modernizacijske teorije zbog čega čimbenike demokratizacije razlažu na endogene i egzogene faktore. Endogeni čimbenici, poput prisutnosti snažnih demokratskih institucija, vladavine prava i aktivnog civilnog društva, imaju ključnu ulogu u oblikovanju uspjeha i održivosti demokratskih sustava unutar zemlje. U isto vrijeme, egzogeni čimbenici, poput međunarodne podrške, globalnih ekonomskih uvjeta i geopolitičkih utjecaja - također mogu utjecati na izgled pojave demokracije u određenoj zemlji pa čak i u tolikoj mjeri da vrše pritisak na uspostavu demokratskih političkih sustava u društvima koja nisu nužno prošla kroz intenzivan proces modernizacije (1997: 157-159). U biti, Przeworski i Limongi sugeriraju da su endogeni i egzogeni čimbenici međusobno povezani i zajedno utječu na proces demokratizacije. Šire dimenzije modernizacije poput urbanizacije, obrazovanja i društvene mobilizacije, a ne samo ekonomski rast lišen priznanja utjecaja svih drugih faktora, pozitivno utječu na mogućnost demokratske tranzicije i još važnije – njeno održavanje.

Nešto drugačije, iako i dalje progovara iz istog izvora ali različitog koncentričnog kruga teme tranzicije, Gasiorowski (1995) istražuje vezu između ekonomskih kriza i promjene političkog režima. Autor sugerira da ozbiljni ekonomski padovi stvaraju društvene i političke poremećaje što povećava šanse za promjenu režima, odnosno nudi zaključak po kojem ekonomske krize oslabljuju stabilnost i legitimitet vladajućih režima čime postaju ranjivi na nezadovoljstvo javnosti i opozicijske pokrete. Ekonomski padovi kao katalizatori režimskih tranzicija mogući su jedino uz prisustvo ključnih, kontekstualnih faktora koje je identificirao u (i.) razini represije koju primjenjuje vladajući režim, (ii.) prisutnosti organiziranih opozicijskih grupa te (iii.)

stupnju društvene mobilizacije. Međusobna sinergija ovih čimbenika oblikuje vjerojatnost i smjer političke promjene režima.

Povezanost ekonomske arhitekture i prirode političkog režima, dodatno produbljuju John Markoff i Silvio Duncan Barette (1990) na primjerima ekonomskih kriza u Brazilu 1960-ih i 1980-ih godina. U odnosu na Gasiorowskog, Markoff i Duncan Baretta tezu ispituju u oba smjera promjene političkog režima iz pozicije ekonomske krize čime dodatnu obogaćuju svoj rad. Prije uspostave vojne diktature 1964. godine, Brazil je imao parlamentarni demokratski režim, odnosno višestranački sustav, slobodu medija i Ustavom garantirane građanske slobode. Ozbiljna ekonomska kriza obilježena visokom inflacijom i stagnacijom gospodarstva, dodatno popraćena društvenim nemirima i percipiranim prijetnjama nacionalnoj sigurnosti, 1960-ih stvorila je klimu nezadovoljstva te narušila legitimnost i stabilnost demokratskog režima, što je na kraju rezultiralo vojnim pučem 1964. godine i uspostavom vojne diktature. Iako je vojska intervenirala pod krinkom obnove reda i postizanja stabilnosti, na kraju je uspostavila diktaturu koja je trajala više od dva desetljeća uz neuspješno promicanje industrijalizacije i modernizacije. Ekonomska kriza postala je plodno tlo za uspostavom autoritarnih režima, ali Markoff i Duncan Barette zaključuju – vrijedi i obrnuto. Visoka inflacija, nagomilan vanjski dug te društvena nejednakost u kombinaciji s nezadovoljstvom civilnog društva i društva općenito političkom situacijom, pospješila je težnje za političkom liberalizacijom, obnovom građanskih prava i završetkom autoritarnog vladanja. Demokratska tranzicija 1980-ih godina bila je pokrenuta kombinacijom pritiska javnosti, unutarnjeg neslaganja unutar vojske te želje za političkom otvorenošću i demokratskim upravljanjem (Markoff i Duncan Barette, 1990:436-439; Bermeo, 1990; Mainwaring, 1989). Ekonomska kriza 1980-ih godina služila je kao katalizator promjene, ali nije bila jedini određujući čimbenik. Zahtjevi brazilske društvene zajednice za demokracijom, zajedno s međunarodnim pritiscima i promjenjivim globalnim političkim dinamikama, doprinijeli su uspostavi demokratske vlasti u Brazilu.

Spomenuti autori najbolje pokazuju da isti uzrok može dati različite ishode. Značaj i utjecaj čimbenika političkog procesa, odnosno vojske, uz izjednačavanje konteksta primjenom vrlo slične ekonomske situacije – bila je od presudne važnosti u oba slučajeve. Snažna vojska se u ekonomskoj krizi pokazala kao pouzdani vodič i izbavitelj iz situacije ekonomske neprilike, dok se istovremeno ista vojska pokazala nesposobnom postići ciljeve ekonomske modernizacije. Dojam je da pojedinci shvaćaju koliko im je zapravo loše, unatoč neprimjerenim političkim slobodama i socijalnim politikama, tek kada osjete opipljive posljedice nedostatnih ekonomskih politika.

Odmičući se od ustaljenih rasprava o demokratizirajućim učincima dohotka po stanovniku i niske inflacije te važnosti vladavine prava, inkluzivnosti institucija i uloge civilnog društva, Oechslin (2014) donosi osvježavajući pogled o učinkovitosti ekonomskih sankcija u ostvarivanju promjene autoritarnog političkog režima. Iako koristi nešto drugačiji narativ, zaključak je isti – ekonomsko siromaštvo, primjenom ekonomskih sankcija, uzrok je propasti autoritarnih režima. Ekonomske sankcije doprinose ekonomskim poteškoćama što oslabljuje potporu režima i povećava nezadovoljstvo stanovništva te stvara povoljno okruženje političkog reformiza. Ipak, učinkovitost sankcija ovisi o različitim čimbenicima poput razine međunarodne podrške te otpornosti i sposobnosti režima da se prilagodi i izdrži ekonomski pritisak (2014: 26-27) pri čemu je potonje najbolje vidljivo na primjeru primjena sankcija prema Ruskoj Federaciji 2022. godine radi neopravdane ruske invazije na Ukrajinu. Promišljajući o etičkim implikacijama nametanja sankcija koje mogu imati po civilno stanovništvo, uključujući povećano siromaštvo, nezaposlenost i socijalne nemire na kakav scenarij računaju međunarodni akteri, zaključuje o relativnoj uspješnosti uporabe ekonomskih sankcija kao alata u promicanju promjene režima. Uspješnost ekonomskih sankcija po pitanju promjene političkog režima, moguće je postići jedino uz ostvarivanje uvjeta i.) koordinacije međunarodnih napora aktera, ii.) jasnih ciljeva politike te iii.) razmatranja alternativnih strategija kako bi se maksimizirale šanse za uspješan prijelaz (2014: 28-29).

Do sada je na temu demokratizacije autoritarnih režima promatranih iz perspektive povećanja dohotka po stanovniku utrošen veliki broj riječi te je opseg literature uistinu iscrpan. Iako je volumen literature opsežan, brojni autori primjenom različitih metoda i pristupa istraživanju dolaze do istog zaključka – povećanje dohotka po stanovniku povećava izgled autoritarnih režima za tranzicijom, odnosno pospješuje njihovu mogućnost demokratizacije. Gotovo *ab ovo* potvrđeni zaključak ne preispituje se u ovom radu već se uzima kao podloga za daljnje istraživanje pri čemu se nastoji ustvrditi je li ekonomski razvoj primarni prediktor demokratizacije u svim regijama svijeta te se nastoji precizirati jasna brojčana granica dohotka *per capita* čijim postizanjem otpočinje proces tranzicije autoritarnih režima.

4. PREDIKTORI I KONTROLNE VARIJABLE

Kako bi se donesao čim precizniji zaključak istraživanja, potrebno je u fazi pred-operacionalizacije varijabli, obzirom na veliki broj slučajeva korištenih u istraživanju, razmotriti specifičnosti koje bi potencijalno mogle „iskriviti“ hipotezu rada. Točnije, jasnom

identifikacijom „savijača“ moguće je pretpostaviti da određeni pokazatelji i specifičnosti pojedine regije iskrivljuju efekt promatranih varijabli i utječu na krajnji ishod. Pomnim odabirom i jasnim obrazloženjem korištenja određenih „savijača“, odnosno kontrolnih varijabli moguće je donijeti jasni zaključak o utjecaju BDP-a *per capita* na vjerojatnost pojave demokracije. U sljedećem poglavlju detaljnije je opisano zašto su odabrani specifični ekonomski prediktori i određene kontrolne varijable u odnosu na druge temeljem pregleda dostupne literature. Prije specificiranja kontrolnih varijabli, potrebno je par riječi utrošiti na V-Dem bazu podataka koja čini okosnicu istraživanja.

Podatci korišteni u ovom empirijskom istraživanju oslanjaju se na iscrpnu bazu podataka *Varieties of Democracy* (V-Dem) projekta pod okriljem istoimenog neovisnog istraživačkog Instituta s Odjela političkih znanosti Sveučilišta u Göteborgu u Švedskoj. Institut je zadužen za prikupljanje, uređivanje i široku dostupnost podataka korisnicima, kao i objavu brojnih publikacija među kojima se najviše ističe godišnje izvješće o demokraciji koje pruža pregled stanja demokracije u svijetu (*Varieties of Democracy*, 2022). V-Dem projekt predstavlja jedinstven pristup konceptualizaciji i mjerenju demokracije korištenjem višedimenzionalnog pristupa. Takav pristup podrazumijeva raščlanjivanje skupova podataka kako bi se izmjerila postojanost i kvaliteta demokracije koja nadilazi puke slobodne i poštene izbore. U tu svrhu, V-Dem integrirana baza podataka, razlaže svako načelo demokracije na njene sastavne komponente koje dalje mjeri zasebno. Komponente uključuju odrednice poput slobodnih i poštenih izbora, građanskih sloboda, neovisnosti pravosuđa, ograničenja izvršne vlasti, rodne jednakosti, slobode medija i civilnog društva. Svaka se komponenta, dalje, dodatno razlaže na specifične pokazatelje i njihove brojčane vrijednosti. Ovako temeljit i sustavan pristup mjerenja demokracije omogućen je korištenjem više od 600 pokazatelja za period od 1789. godine do danas za sve zemlje svijeta, rezultirajući s preko 27000 dostupnih podataka.

Zahvaljujući iscrpnom broju podataka koja ujedno uključuje i vremenski pokazatelj velikog broja zemalja, V-Dem baza najbolje odgovora potrebama ovog istraživanja koje nastoji ponuditi klasifikaciju krajnjih granica održavanja autoritarnih režima iz perspektive ekonomske (ne)efikasnosti, fokusirajući se na dohodak po stanovniku kao prijelomnici raspada autoritarnih režima.

4. 1. PREDIKTORI

Sažimanje literature o povezanosti dohotka po stanovniku i demokratizacije autoritarnih režima može se svesti na zaključak da viši dohodak *per capita* stvara socioekonomske uvjete potrebne za demokratizaciju. Povećanje bogatstva dovodi do rasta srednje klase koja obično zahtijeva veću političku participaciju i građanske slobode. Kako pojedinci postaju ekonomski sigurniji i obrazovaniji, često teže političkim reformama i inzistiraju na političkoj odgovornosti čime stvaraju pritisak na autoritarne režime da otpočnu tranziciju prema inkluzivnijim sustavima upravljanja. Gospodarski razvoj, potaknut višim dohotkom po glavi stanovnika, može smanjiti ovisnost autoritarnih režima o represivnim mjerama kako bi održali stabilnost. Uzimajući u obzir da gospodarstva rastu i diversificiraju se, vlade se sve više mogu oslanjati na vladavinu prava, tržišne mehanizme i institucionalne okvire koji pogoduju demokratskom upravljanju. Ovaj pomak s represije na inkluzivniju politiku potiče okruženje pogodno za demokratizaciju. Općenito, prosperitet i socioekonomski razvoj stvaraju uvjete koji potiču zahtjeve za političkim reformama, promiču razvoj civilnog društva i smanjuju potrebu za represivnim mjerama. Ipak, važno je za napomenuti kako veza između dohotka po glavi stanovnika i demokratizacije nije deterministička. Premda viši dohodak stvara povoljne uvjete za demokratizaciju, drugi faktori poput distribucije bogatstva, obrazovanja i preferencija poput političkih prava i civilne slobode (Kugler i Feng, 1999) su također ključne determinante demokratizacije. Također, uzročna veza može biti nelinearna, s opadajućim rezultatima pri vrlo visokim razinama dohotka kao što je to slučaj sa zemljama bogatim prirodnim resursima.

Pregled postojeće literature, precizira demokratsku tranziciju iz perspektivne ekonomske neuspješnosti autoritarnih režima u vidu gospodarskih kriza i slomova, odnosno ekonomske uspješnosti iz perspektive veće razine dohotka po stanovniku i širenja srednje klase. Prema jednoj grupi autora, vjerojatnost uspostavljanja demokracije u bogatijim zemljama posljedica je demokratizirajućeg učinka visokog dohotka. Na sličan način i drugi autori pokazuju kako gospodarski rast uzrokuje demokratizaciju nedemokratskih režima, odnosno prikazuju da se nakon postizanja određenog dohotka po glavi stanovnika, može očekivati proces tranzicije u demokratski sustav (Boix i Stokes, 2003; Londregan i Poole, 1996). Druga skupina autora, pak pokazuje kako ekonomski uspjeh nije isključivi ili barem dominantni čimbenik prilikom sloma autokratskog režima. Tako navode da za zemlje bez demokratskog iskustva, bogatstvo ne donosi izravnu demokratizaciju već se čini da pomaže u održavanju autoritarne vladavine (Ulfelder i Lustik, 2006; Key, 1964). Treći pak autori ukazuju na veću ekonomsku efikasnost

autoritarnih režima, odnosno na veću godišnju stopu rasta u autoritarnim, nego u demokratskim režimima (Cohen, 1985; Gibson, 2010).

4. 1. 1. Ekonomska neuspješnost autoritarnih režima

Prva skupina autora okupljena je oko ideje demokratske tranzicije iz pozicije gospodarskog sloma, bilo da je riječ o potpuno promašenim ekonomskim politikama ili nekoj vrsti gospodarske krize. Okupljeni autori u većoj ili manjoj mjeri naglašavaju mogućnost revolucionarne prijetnje s kojom se elite, odnosno pobornici autoritarnog režima suočavaju. Iz razloga jer se elite ne uspijevaju očuvati jedinstvenima, a pod sve većim pritiscima osiromašenih, primorane su se demokratizirati kako bi zadovoljile težnje osiromašenih za drugačijom raspodjelom dohotka (Acemoğlu i Robinson, 2001; Haggard i Kaufman, 1997). Unutar istog tabora, drugi autori ističu prijelaz iz autoritarnih režima u demokratske poretke, kao posljedicu inflatornih kriza koje su poticale demokratizaciju u kasnim 1980-ima (Gasiorowski, 1995; Geddes, 2004). U ovoj skupini, autori su ponudili zaključak da iako ekonomski razvoj doprinosi razvoju demokracije, modernizacija ne mora nužno proizvesti demokraciju, no ipak demokratski politički sustavi bolje preživljavaju u modernim, razvijenijim zemljama.

Zato što neuspjeh nacionalne ekonomije potkopava legitimitet autoritarnog režima i pokreće prijelaz u demokraciju, gospodarska je kriza široko prihvaćena kao katalizator kolapsa režima. U zemljama u razvoju, loši gospodarski uvjeti su identificirani kao glavni uzrok promjene režima. Makroekonomska nestabilnost kao što je teška recesija, visoka inflacija, neuravnotežena platna bilanca i visoke kamatne stope uvelike diktira promjena režima (Debrah, 2008: 86). Prijetnja stabilnom političkom režimu zasigurno će proizaći iz odbijanja vlade za provedbom programa gospodarskih reformi zbog percipiranih poteškoća koje može stvoriti (Van de Walle, 2004: 42-43), a jer se biračko tijelo smatra racionalnim bogom osvete i nagrada (Stokes i Butler, 1969: 25), izbore tretira kao „referendum” o upravljanju sadašnje administracije gospodarstvom (Key, 1964: 568) pa će bez problema svoj glas dati opoziciji koja se zalaže za promjenu režima. Ostale gospodarske varijable koje oblikuju izbor birača uključuju inflaciju, stopu rasta ili „indeks bijede” koji kombinira stopu inflacije i nezaposlenosti (Fair, 1996: 89-90). Iako gospodarske krize nisu ni nužne ni dovoljne da bi se objasnio slom autoritarnih režima, slabi ekonomski rezultati umanjuju pregovaračku moć autoritarnih vladajućih čelnika i povećavaju snagu opozicije. Pri tome su od posebne važnosti politički

interesi, strategije i sposobnosti tri grupe aktera: poslovnih grupa iz privatnog sektora, organizacije srednje klase te elite koje kontroliraju državu i glavne instrumente prisile (Markoff i Baretta, 1990: 266-267).

Mnogi politolozi pretpostavljaju da su ekonomski padovi istaknuti uzrok neuspjeha autokratskog režima. Prema Geddes, ekonomska kriza se obično smatra najvažnijim pojedinačnim razlogom sloma režima (2004:26). Učinak ekonomskog pada na destabilizaciju režima leži u povećanju vertikalnih i horizontalnih prijetnji stabilnosti režima. Drugim riječima, u lošim vremenima veća je vjerojatnost da će se stanovništvo pobuniti protiv političkog vodstva (vertikalna prijetnja), a u isto vrijeme veća je vjerojatnost da će se vladajuća elita podijeliti (horizontalna prijetnja), okrenuti jedna protiv druge ili napustiti režim kada je suočena s masovnim demonstracijama (2004: 26-27). Slično, Acemoğlu i Robinson, tvrde da je revolucionarna prijetnja siromašnih za demokratizacijom posebice visoka kada je oportunitetni trošak nizak, posebice u vrijeme recesije pa sama prijetnja može prisiliti elitu da odbaci potporu autoritarnim režimu (2001: 951-952). Na sličan način, Haggard i Kaufman, u svojoj studiji prikazuju kako na demokratizaciju elita, odnosno na pregovaračku moć i interese vladajućih i oporbe, značajno utječu kratkoročni ekonomski uvjeti. Elita se demokratizira kada ne uspijeva mobilizirati potporu jer ekonomske politike nisu utjecale na dovoljno veliki broj stanovništva (1997: 278).

Ipak, Gasiorowski u svom radu odlučuje preispitati takvu potku te analizirajući politička zbivanja u 97 zemalja Trećeg svijeta u razvoju tijekom duljeg vremenskog razdoblja, nalazi oskudne dokaze da su autokratski režimi pogođeni ekonomskim padom (1995: 887). Rad Ulfelder i Lustika, dobar je primjer stupnjevitog odmicanja od isključivog inzistiranja na ekonomskom neuspjehu kao čimbeniku autoritarnog sloma pri čemu naglašavaju kako za zemlje pod autoritarnom vlašću, koje su već pokušale uspostaviti demokraciju, ekonomski razvoj poboljšava izgleda za još jedan pokušaj, ali za zemlje bez demokratskog iskustva, ekonomski razvoj ne donosi izravnu demokratizaciju, već se čini da pomaže u održavanju autoritarne vladavine (2006: 362-363). Sustavna komparacija demokratskih i birokratsko-autoritarnih režima, Cohena je navela na zaključak veće ekonomske efikasnosti birokratsko-autoritarnih režima, i to za veću godišnju stopu rasta za otprilike pola posto u odnosu na demokratske režime, zbog čega upozorava na praksu koja bi se mogla pojaviti u siromašnim zemljama, a koje bi radi postizanja veće godišnje stope rasta mogle opravdati privremeno suspendiranje demokratskih prava (1985: 133-134).

4. 1. 2. Ekonomska uspješnost autoritarnih režima

S druge strane, najutjecajnije studiju o povezanosti ekonomskog rasta i demokratizacije ponudio je Seymour Martin Lipset još 1959. godine. U svojem članku *Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy*, Lipset pretpostavlja da što je zemlja ekonomski razvijenija, to je vjerojatnije da će biti demokracija i da će je karakterizirati sveukupna stabilnija politička situacija. Lipsetova studija pretpostavlja logični slijed uspostave demokracije, uslijed postizanja nekoliko ključnih pred koraka. Prvi korak u modernizaciji je urbanizacija, koju prate medijski rast i pismenost. Sljedeća faza je brzi industrijski razvoj, koji potiče poboljšane komunikacijske mreže. Rast naprednih komunikacijskih mreža, zauzvrat, potiče razvoj formalnih demokratskih institucija kao što su glasovanje i sudjelovanje građana u odlukama njihovih vlada (1959: 101-102). O povezanosti ekonomskog razvoja i uspostavi demokracije pisali su Londregan i Poole koji otkrivaju da su državni udari vjerojatniji u siromašnim nego u bogatim zemljama, odnosno ukazuju na obrnuto proporcionalnu vezu u kojoj se vjerojatnost državnih udara smanjuje s većim dohotkom po glavi stanovnika (1990: 177-178). Na isti način, Boix i Stokes pokazuju da je vjerojatnost demokratske tranzicije značajno niža u autokratskim režimima s dohotkom po glavi stanovnika od 6000 dolara i više u usporedbi s autokratski upravljanim zemljama s niskim i srednjim dohotkom (2003: 535). Obje studije skreću pozornost na činjenicu da ranjivost autokratskih režima varira s razinom ekonomskog razvoja.

Općenito govoreći, teorija modernizacije, koja je potaknula sva druga istraživanja, tvrdi da gospodarski razvoj pokreće proces demokratizacije. Ovaj empirijski prijedlog prvi je predložio Lipset, a zatim je dobio barem djelomičnu podršku u dva različita oblika. U članku *Modernization: Theories and Facts*, Przeworski i Limongi razdvajaju pojam demokracije na dva dihotomna oblika – endogenu i egzogenu demokraciju, portretirajući ih kao dvije različite perspektive koje objašnjavaju povezanost modernizacije i demokratizacije. Endogena demokracija odnosi se na već spomenutu Lipsetovu teoriju koja tvrdi da modernizacija, odnosno društveni čimbenici unutar samog društva igraju ključnu ulogu u uspostavi demokratskih političkih sustava. Prema ovoj perspektivi, društvene promjene, kao što su gospodarski rast, urbanizacija i obrazovanje, stvaraju uvjete i podržavaju razvoj demokracije. Endogena demokracija pretpostavlja da modernizacija dovodi do promjena u društvenim vrijednostima, društvenom kapitalu i političkoj svijesti, što postupno olakšava tranziciju prema demokratskim političkim sustavima (1997: 157-158). Nasuprot tome, egzogena demokracija naglašava utjecaj vanjskih čimbenika kao ključne determinante demokratizacije. Prema ovoj

perspektivi, modernizacija i demokratizacija nisu nužno učinak unutarnjih promjena društva, već su rezultat vanjskih utjecaja, poput međunarodne pomoći, regionalnih konteksta ili globalnih normi. Egzogeni demokracija naglašava kako upravo vanjski, a ne unutarnji, faktori stvaraju povoljne uvjete ili vrše pritisak za uspostavu demokratskih političkih sustava, čak i u društvima koja nisu nužno prošla kroz intenzivan proces modernizacije (1997: 157-159).

Većina istraživača tvrdi da se vjerojatnost prijelaza na demokraciju povećava među bogatijim zemljama, dok su drugi znanstvenici ograničili ulogu ekonomskog razvoja na striktno stabilizacijski učinak. Istraživači poput Lipseta i Huntingtona tvrdili su da gospodarski rast osigurava preduvjet za demokratizaciju na duži rok. Lipset ističe da obrazovanje igra važnu ulogu u olakšavanju želja za demokracijom kako dohodak raste te povezuje veći stupanj obrazovanja pojedinca s podržavanjem demokratskih praksi i istinskoj odanosti demokratskim vrijednostima (1959: 79). Huntington široko definira ekonomski razvoj u koji uključuje veći obujam međunarodne trgovine i značajni razvoj srednje klase. Ekonomska integracija, tako, izlaže društva demokratskim idejama koje prevladavaju u drugim dijelovima svijeta, povećavajući popularnu potražnju za demokratizacijom (1991: 32).

U istoj skupini, samo s drugačijim pogledom na najvažniju dimenziju ekonomskog razvoja spadaju Kugler i Feng koji kao ključan okidač promjene političkog režima navode veću razinu dohotka po stanovniku. Autori demonstriraju da povećane razine dohotka po stanovniku, distribucija bogatstva, obrazovanja i egzogenih preferencija poput političkih prava i civilne slobode su kritični faktori koji motiviraju promjenu iz autoritarnih režima u demokratski poredak (1999: 141). Iako se i u ovom radu ističe kako dobre ekonomske politike mogu urušiti autoritarni režim i time otpočeti svoj proces političke tranzicije, valja uzeti u obzir i druge neopipljive varijable poput varijabli socioekonomske i socijalne strukture, političke kulture, političkih institucija i sl., kao i mogućnost da je ta pravilnost jednostavno slučajan nusprodukt činjenice da su se zemlje s demokratskom političkom kulturom prve industrijalizirale (Londregan i Poole, 1996: 27).

U vrlo utjecajnoj studiji, Haggard i Kaufman, kao ključni čimbenik političke tranzicije detektirali su poticaje za uvođenjem ili izbjegavanjem fiskalne redistribucije, a koji su generirani temeljnom imovinskom nejednakošću. Ukoliko je preraspodjela imovine relativno skupa za promijeniti, ona postaje ključna za promjenu dinamike režima. Reforme obrazovanja, tako, povećavaju relativnu sposobnost zarade siromašnih kao i zemljišne reforme kojima se postiže ravnopravna raspodjela imovine što može konsolidirati demokraciju (1997: 939-940). Nejednakost se pojavljuje kao ključna odrednica političke nestabilnosti jer često potiče

društvene nemire u nedemokratskim društvima, stoga je vjerojatnije da će se demokracija učvrstiti ako je razina nejednakosti ograničena, dok će visoka nejednakost vjerojatno dovesti do političke nestabilnosti, bilo u obliku čestih promjena režima ili represije društvenih nemira.

Temeljem pregleda postojeće literature, očigledna je povezanost visine dohotka po stanovniku i demokratizacije autoritarnih režima. Ipak, zaključci brojnih autora sugeriraju da je od iznimne važnosti ispravno detektirati i druge manje vidljive varijable koje objašnjavaju razinu utjecaja neovisne varijable na ovisnu varijablu.

4. 2. KONTROLNE VARIJABLE

4. 2. 1. *Zemlje izvoznice prirodnih resursa*

Bogatstvo prirodnim resursima i akumulirani prihodi države konfigurirani oko takve ekonomske arhitekture u literaturi obično podrazumijevaju teoriju prokletstva resursa. Spomenuta teorija sugerira da se zemlje bogate prirodnim resursima, poput nafte, često susreću s izazovima u postizanju demokratskog upravljanja. Pretpostavka je da obilje naftnog bogatstva dovodi do koncentracije moći i bogatstva u rukama nekolicine ljudi, potičući ponašanje traženja rente i stvaranje mreže patrona čim se podriiva politička odgovornost i transparentnost. Na ovaj način, koncentracija resursa oslabljuje političke institucije, potiče korupciju i smanjuje poticaje za demokratske reforme. Općenito se smatra da dok ekonomski razvoj potiče demokraciju, naftno bogatstvo koči njen razvoj. Negativna veza između bogatstva prirodnim resursima i uspostave demokracije može se objasniti kroz tri efekta.

Prvo objašnjenje definirano kao *efekt rentijera*, sugerira da vladajući režimi bogati resursima koriste niske porezne stope i patronažu kako bi umanjili pritisak demokratizacije. Prema *efektu represije*, bogaćenje radi prihoda od prirodnih resursa omogućuje vladama jačanje unutarnjih sigurnosnih snaga čime suzbijaju pokrete nezadovoljstva; i posljednji *efekt modernizacije*, implicira da rast temeljen na izvozu nafte neće donijeti socijalne i kulturne promjene koje obično dovode do demokratskog sustava (Ross, 2001: 350-355). Ipak, Ross u kasnijem istraživanju, koristeći poboljšane podatke i strože kriterije, odbacuje *efekt represije* i *efekt modernizacije* kao zadovoljavajuće objašnjenje, dok *efekt rentijera* – djelomično potvrđuje podacima i tretira ovaj efekt kao razlog povezanosti dviju varijabli (2008: 15-20). Drugi autori pak sugeriraju da povećanje naftnih prihoda uistinu stabilizira diktature, ali ne time što ograničava izgleda za uspješnom uspostavom demokratizacije, već time što pomaže u

sprječavanju kolapsa postojećeg režima od strane grupa koje nastoje uspostaviti nove diktature. Iako naftno bogatstvo čini diktature otpornijima jer umanjuje prijetnju demokratizacije – diktature su otpornije jer uspješno oduzimaju moć skupinama koje žele zamijeniti postojeću elitu i uspostaviti nove oblike autokracije (Wright, Frantz i Geddes, 2013: 303-305). Ipak, obje skupine autora slažu se u zaključku da povećanje bogatstva od nafte tijekom vremena pomaže diktaturama da se održe na vlasti.

Shodno, prilikom proučavanja efekta ekonomskih prediktora na vjerojatnost demokratizacije autoritarnih režima, u obzir je potrebno uzeti državničko bogatstvo prirodnim resursima koje potencijalno „iskrivljuje“ razinu utjecaja BPD-a *per capita* na vjerojatnost demokratizacije. Za potrebe istraživanja, podatci za ovu varijablu se uzimaju iz baze podataka *V-Dem* izraženu u stvarnoj vrijednosti proizvedene nafte, ugljena, prirodnog plina i metala po glavi stanovnika za razdoblje 1990.-2006.

4. 2. 2. Urbana područja, apsolutno siromaštvo i građanski ratovi

Potencijalnu diskrepanciju u proučavanju veze varijable postavljene hipoteze moguće je uočiti u proučavanju ruralnih nasuprot urbanih područja. Naime, pretpostavka je da su urbana područja više heterogena, s većim razlikama među stanovnicima te su obično područje gravitiranja obrazovanijih pojedinaca, nasuprot ruralnim područjima homogenije strukture. Strukturni obrazac ovakve dinamike, posebice uočljiv u Latinskoj Americi, može se okarakterizirati kao „autoritarna provincija, pluralni gradovi“ (Gibson, 2010: 9) pri čemu se urbana politika često doživljava kao Ahilova peta (Gibson, 2010) lokalne oligarhijske vlasti. Druge pritisne točke Ahilove pete moguće je pronaći u ograničenom pristupu informacijama i obrazovanju što rezultira nižim razinama političke svijesti i građanske angažiranosti među ruralnim stanovništvom. Ograničenost pristupa resursima manifestira se slabim civilnim društvom, nižim razinama formalnog obrazovanja i otežavanom pristupu političkim institucijama što ograničava kanale za građansko sudjelovanje i provođenje demokratskih procesa. Također, priroda agrarnih ekonomija, s fokusom na posjedovanje zemlje, može doprinijeti nejednakoj raspodjeli moći i koncentraciji bogatstva, pa i dok vlasnici zemlje imaju značajan politički utjecaj, marginaliziranim skupinama otežan je razvoj demokratske političke kulture u ruralnim zajednicama. Brojčana vrijednost stanovništva koje živi u urbanim područjima dostupna je u bazi podataka *V-Dem* za razdoblje 1800.-2000.

Demokratizacija u iznimno siromašnim zemljama često predstavlja veliki izazov radi ograničenosti materijalnih i ljudskih resursa te snažno izraženim socioekonomskim

nejednakostima u društvu što građanima otežava organizaciju i artikulaciju vlastitih političkih interesa. Nedostatak političke kulture i institucija ozbiljno narušava perspektivu za demokratizacijom autoritarnih režima. Nedostatak političke kulture posljedica je ekstremne političke polarizacije zbog koje su pojedinci više fokusirani na zaštitu vlastitih interesa i identiteta umjesto na izgradnju demokratskih institucija i postizanje konsenzusa. Perspektiva za njenim postizanjem, dodatno je oslabljena izrazito lošim životnim uvjetima pri čemu je preživljavanje i zadovoljenje osnovnih potreba poput hrane, vode i zdravstvene skrbi, prioritetnija od tipa političkog režima. Varijabla apsolutnog siromaštva karakteristična je za regiju Afrike pa ju važno uzeti u obzir tijekom analize rezultata.

Radi ograničenosti ovako definirane varijable u V-Dem bazi podataka kao njen *proxy* uzeta je smrtnost dojenčadi i smrtnost majke pri porodu. Ovi pokazatelji sugeriraju nedostatne kapacitete osnovne zdravstvene skrbi i niže stope razvoja radi nemogućnosti državnog ulaganja u osiguravanje osnovnih životnih uvjeta.

Sukobi unutar države poput građanskog rata ili teritorijalnih sukoba otežavaju postizanje konsenzusa o budućem putu zemlje i stvaraju nezadovoljstvo koje može baciti sjenu na proces tranzicije prema demokraciji (Lachapelle i Hellmeier, 2022: 8-10). Nasiljem obilježena politička situacija, bez obzira na dobre ekonomske prediktore, otežava prijelaz u demokraciju te se ponaša kao „savijač“, prolongirajući „istek roka“ autoritarnih režima. Pretpostavka je da građanski rat otežava proces tranzicije jer doprinosi polarizaciji društva koje nije u stanju stvoriti jedinstvenu kritičnu masu koja bi inzistirala na političkom reformizmu. Razdijeljeno društvo otežava stvaranje inkluzivnih političkih institucija kao i osjećaj pripadnosti zajedničkom identitetu na čijim se temeljima stvara kritična masa potrebna za svrgavanje autoritarnih elita (Lachapelle i Hellmeier, 2022). Gledano i kroz *top – bottom* pristup zamjetno je da građanski sukobi fragmentiraju politički krajolik, što za posljedicu ima pojavnost velikog broja različitih frakcija, s različitim interesima i pogledima kako najbolje prevladati osjetljivu društvenu i političku situaciju. Delikatnost situacije dodatno je opterećena raspadom, odnosno oslabljivanjem državnih institucija kao posljedice građanskog rata. Nusprodukt ugnjetavanja postaju krhke državne institucije koje, dodatno opterećene erozijom povjerenja građana, otežavaju uspostavu stabilnih i učinkovitih upravnih struktura potrebnih za demokratizaciju (Cederman, Hug i Krebs, 2010: 382). Dojam je da pojava građanskih ratova signalizira postojanost problema koji se javljaju u autoritarnim režimima, pri čemu se autoritarne elite, kako bi zadržale svoju nadmoćnu poziciju, odlučuju na metodu batine, a ne mrkve.

U istraživanju je iskustvo građanskog rata slučajeva analize predstavljena podacima varijable građanski rat koja podrazumijeva najmanje jedan rat unutar države s najmanje 1000 poginulih u sukobima. Podatci su dostupni za razdoblje 1816.-2006.

4. 2. 3. Ideologija

Autoritarni režimi obilježeni su ideologijama koje, u većoj ili manjoj mjeri, prioritiziraju centraliziranu vlast, kontrolu i represiju te promoviraju koncentraciju moći u rukama jednog vođe ili vladajuće stranke. Režimi zaprimaju svoj legitimitet zbog ideologije koju promoviraju, opravdavajući suzbijanje političke opozicije, ograničavanje građanskih sloboda i podrivanje razvoja inkluzivnih političkih institucija, istovremeno ih portretirajući društvu kao sastavne elemente života u svrhu postizanja opravdanog ideološkog cilja.

U tom smislu, snažna ideologija, poput marksističko-lenjinističke, zbog čijeg je značajnog korpusa literature, snažno ograničavala komunističke elite na određeni skup mogućih politika, ali istovremeno bila izvor snage, posebice je imala značajan utjecaj nad društvom (Dinas i Northmore-Ball, 2016: 14). Njena snaga ležala je u njoj artikuliranosti čime je postala lakša za proučavati u masovnim obrazovnim sustavima; omogućila je psihološko i emocionalno identificiranje masa s režimom, te je bila privlačnija intelektualcima, studentima i mladima. Ukratko, snažna ideologija, poput marksističko-lenjinističke, olakšala je socijalizaciju masa u privrženost režimskoj ideologiji (Dinas i Northmore-Ball, 2016:14-16). Vodeći se zaključcima drugih autora, dojam je da će teže propasti autoritarni režimi koji imaju snažnu ideologiju i vlastite represivne alate kojima nastoje osigurati njeno dogmatsko prihvaćanje. Jednako tako vrijedi i obrnuto, jednom kad se ideologija krene urušavati, odnosno mase prestanu vjerovati u ideologiju, lakše se urušava autoritarni režim koji nije uspio osigurati jasno postavljene ciljeve – primjerice veće materijalno bogatstvo.

Shodno, u svrhu izbjegavanja dobivanja rezultata prema kojima se snažna ideologija pokazuje elanom koji održava autoritarne režime unatoč demokratizirajućim učincima prediktora, ideologija se uzima kao kontrolna varijabla.

Vrste ideologije promatrane u istraživanju preuzete su iz izvorne baze podataka te su grupirane u šest opcija: i.) nacionalistički, ii.) socijalistički ili komunistički, iii.) restorativni ili konzervativni, iv.) separatistički ili autonomni, v.) teokratski režim, vi.) kurikulum povijesti ne promiče određenu ideologiju ili društveni model. Podatci su dostupni za razdoblje 1900.-2022.

4. 2.4. Jednakost dohotka

U autoritarnim režimima s visokom razinom nejednakosti dohotka, mali broj elita često kontrolira značajan dio bogatstva i resursa. Autoritarnim elitama u interesu je odražavanje statusa *quo* jer im takva pozicija omogućuje zadržavanje političke i ekonomske moći te održavanje privilegiranog položaja. U određenim slučajevima, autoritarni režimi održavaju stabilnost nudeći ekonomske pogodnosti određenim grupama ili elitama, zanemarujući širu populaciju, pri čemu takva strategija za cilj ima osigurati podršku utjecajnih frakcija unutar društva. Koncentracija ekonomske moći u rukama malog broja ljudi otežava napore za demokratizacijom ograničavanjem prostora za inkluzivno političko sudjelovanje. Ipak, dogovori s elitama temeljeni na ekonomskoj nejednakosti mogu dugoročno narušiti legitimitet režima jer održavaju društvene podjele i nezadovoljstvo. Postizanje ekonomske jednakosti tako preispituje osnovne pretpostavke zatvorenog centraliziranog sustava.

Važno je napomenuti da veza između većeg dohotka po glavi stanovnika uzetog za prediktora i demokratizacije nije deterministička, već varira ovisno o nizu brojnih drugih faktora poput političke represije ili jednakosti dohotka na koji ukazuju Boix i Stokes. Iako ovi autori zaključuju da modernizacija društva, kroz obrazovanje, stvaranje srednje klase i organizaciju radničke klase, može potaknuti promjene koje podržavaju demokratizaciju – snažno naglašavaju kako jednakost dohotka, a ne veći dohodak po stanovniku uzrokuje demokratizaciju (2003: 545-550). Preispitujući tezu endogene demokracije, objašnjavaju zašto su zemlje koje su se rano industrijalizirale „jeftinije kupile“ demokraciju u odnosu na zemlje kasnije industrijalizacije. Razlog takve diskrepancije vide u ranijem postizanju jednakosti dohotka, odnosno ističu kako jednakost dohotka, a ne veći dohodak po stanovniku uzrokuje demokratizaciju i povoljno utječe na održavanje demokracije. Ako su zemlje u ranoj fazi industrijalizaciji postigle jednakost dohotka na nižim razinama dohotka po stanovniku nego zemlje koje su se kasnije industrijalizirale, ekonomski razvoj pospješio je vjerojatnost da će siromašne zemlje otpočeti put prema demokraciji. Iz istog razloga, endogeni učinak demokratizacije bio je snažniji prije 1950., a slabiji nakon 1950. (Boix i Stokes, 2003).

Shodno, prilikom ispitivanja povezanosti ekonomskih prediktora i uspostave demokracije, potrebno je uzeti u obzir dohodovnu jednakost. Za potrebe istraživanja, dohodovna jednakost mjeri se putem prediktora distribucija resursa i pristup javnim uslugama za koje su podatci dostupni od 1900. godine preuzeti iz izvorne baze podataka.

4. 2. 5. *Obrazovanje*

Osnovna je pretpostavka da obrazovanje potiče kritično razmišljanje, građansko sudjelovanje i propitivanje autoriteta, odnosno djeluje kao katalizator društvene mobilnosti pružajući pojedincima prilike za napredovanjem na društvenoj i ekonomskoj ljestvici. Obrazovnijia društva obično zahtijevaju jednakost mogućnosti i pravedniju redistribuciju resursa što nepovoljno utječe na represivne nedemokratske režime. Educirano stanovništvo, obogaćeno uvidima znanja i informacija, inzistira na transparentnom i odgovornom upravljanju te zahtjeva inkluzivnost političkih institucija. Uzimajući u obzir spomenute tvrdnje, veliki je broj riječi utrošen na ispitivanje odnosa demokracije i obrazovanja te se pozitivna veza obično objašnjava uvidima prema kojima i.) tolerantnije osobe prije podržavaju demokratske principe, poput prihvaćanja prava opozicije i prava pojedinaca koji pripadaju marginaliziranim skupinama ii.) obrazovanje pruža građanske vještine i potiče politički interes, što povećava vjerojatnost političkog sudjelovanja te iii.) povećanje obrazovanja doprinosi socijalnoj jednakosti što zahtjeva promjenu centraliziranih režima (Alemán i Kim, 2015). Ipak, demokratizirajući učinak obrazovanja moguće je postići tek postupno, uz adekvatno osiguran pristup obrazovanju za žene te nesmetan pristup nepristranim informacijama o alternativnim oblicima upravljanja (Sanborn i Thyne, 2014: 775-776).

Ukoliko u kontekst utjecaja obrazovanja na vjerojatnost pojave demokracije, uvrstimo povećanje dohotka po stanovniku, utjecaj obrazovanja djelomično gubi na svojoj težini jer se marginalni efekti obrazovanja smanjuju s povećanjem prihoda zemlje. U bogatim je zemljama demokratizirajući učinak obrazovanja manji jer društveni i gospodarski kontekst već pogoduje nekim transformacijskim uvjetima koje obrazovanje pruža pojedincima. Stoga, povećanje razine obrazovanja ima sve manji utjecaj na razinu demokracije (Sanborn i Thyne, 2014: 775-776). Ipak, s obzirom da će na niskim razinama gospodarskog razvoja, povećanje obrazovanja imati pozitivan i značajan učinak na razinu demokracije, odnosno da se marginalni efekti obrazovanja na vjerojatnost pojave demokracije smanjuju s povećanjem prihoda zemlje, potrebno je obrazovanje uzeti kao kontrolnu varijablu. U istraživanju su podatci za ovu varijablu izraženi u brojčanim vrijednostima prosjeka godina obrazovanja u ukupnoj populaciji građana starijih od 15 godina za razdoblje do 2020. godine.

S obzirom na relativno mali broj ekonomskih prediktora, kontrolne varijable i.) prihodi od prirodnih resursa ii.) urbana područja iii.) apsolutno siromaštvo iv.) građanski rat v.) ideologija vi.) jednakost dohotka vii.) obrazovanje, jamče pouzdanost zaključka ispitanog odnosa.

5. ISTRAŽIVAČKO PITANJE I HIPOTEZE

Glavno istraživačko pitanje koje pokreće ovaj rad je sljedeće: Koliko autoritarni režimi moraju biti ekonomski uspješni, odnosno neuspješni da bi i dalje preživjeli? Preživljavanje autoritarnih režima odnosi se na prolongiranje političkog režima daleko iznad njihovog „roka isteka“, s obzirom na u literaturi široko prisutnu tezu o ekonomskom rastu i razvoju kao pokretaču demokratizacije. Ovaj rad nastoji ponuditi klasifikaciju, odnosno nastoji istražiti i kvantificirati minimalnu donju granicu dohotka po stanovniku koja, jednom kada se dosegne, označava točku nakon koje otpočinje proces demokratizacije.

Pretpostavka je da su autoritarni režimi zarobljeni između tijesnih zidova zahtjeva za ekonomskom modernizacijom koju, s jedne strane, obećavaju pružiti i to bolje nego drugi oblici političkog režima pa modernizacija ne smije propasti, te zidova samosvjesne i ojačane srednje klase koja zahtjeva veća politička prava radi veće ekonomske moći ostvarene modernizacijom.

Shodno tome, rad polazi od središnje hipoteze:

H1: Veći dohodak po stanovniku ugrožava stabilnost autoritarnih režima i povećava vjerojatnost demokratske tranzicije.

S obzirom na relativno mali broj neovisnih varijabli, odnosno ekonomskih prediktora, operacionaliziranih kroz BDP *per capita* i razinu inflacije, uključen je veći broj kontrolnih varijabli kako bi se osigurala valjanost zaključaka. Kontrolne varijable odabrane su temeljem sljedećih pomoćnih hipoteza za koje se pretpostavlja da mogu utjecati na efekt koji ispituje, odnosno o kojemu smo postavili glavnu hipotezu:

H1.1: Zemlje bogate prirodnim resursima višak prihoda koriste kako bi osigurale podršku postojećem autoritarnom režimu.

H1.2: Teže propadaju autoritarni režimi koji legitimnost crpe iz snažne i jasne ideologije jer u ime nje koriste brojne represivne alate za očuvanje podrške.

H1.3: Jednakost dohotka ugrožava stabilnost autoritarnog režima jer slabi podršku utjecajnih frakcija kojima je u interesu očuvanje statusa quo.

H1.4: Obrazovanije stanovništvo zahtjeva veća politička prava, transparentno i odgovorno upravljanje te inkluzivne političke institucije.

H1.5: Promjenu političkog režima teže je postići u homogenim društvima iznimno siromašnih zemalja radi veće fokusiranosti stanovništva na zadovoljavanje osnovnih životnih potrebi nego na tip političkog režima.

H1.6: Zemlje koje su nedavno prošle kroz građanski rat teže će ostvariti put prema demokratizaciji radi snažne polarizacije društva.

U radu se dodatno ispituje geografska varijacija, tako da se sve jedinice istraživanja grupiraju u deset političko-geografskih regija kako bi se opaženi ishodi mogli objasniti i specifičnostima pojedinih regija, posebice za H1.1 i H1.5, kao i pružiti komparacija po kojoj određene regije pokazuju značajnije prednosti (veće šanse demokratizacije) u odnosu na druge.

Regije su grupirane temeljem klasifikacije ponuđene u bazi podataka V-Dem:

1. Istočna Europa i postsovjetski prostor (uključujući Središnju Aziju, Mongoliju i Njemačku Demokratsku Republiku)
2. Latinska Amerika (uključujući Kubu, Haiti i Dominikansku Republiku)
3. Sjeverna Afrika i Bliski istok (uključujući Izrael i Tursku, ali isključujući Cipar)
4. Supsaharska Afrika
5. Zapadna Europa i Sjeverna Amerika (uključujući Australiju, Novi Zeland i Cipar, ali isključujući Njemačku Demokratsku Republiku)
6. Istočna Azija (uključujući Japan, isključujući Mongoliju)
7. Jugoistočna Azija
8. Južna Azija
9. Pacifik (isključujući Australiju i Novi Zeland)
10. Karibi (uključujući Gvajanu i Surinam, ali isključujući Kubu, Haiti i Dominikansku Republiku)

Jednako tako, s obzirom na pretpostavku da autoritarni režimi crpe svoju legitimnost iz vrela snažne ideologije i značajnih razlika među njima, u radu se ispituju marginalni efekti utjecaja BDP-a *per capita* na vjerojatnost pojave demokracije iz perspektive pojedinih ideologija.

6. METODE I PODATCI

Uzevši u obzir navedeni referentni okvir procesa demokratske tranzicije i onoga što se pokazalo kao relevantni prediktori promjene režima, u ovome će se istraživanju na temelju upravo tih čimbenika pokušati razmotriti utjecaj ekonomskih prediktora kao primarnih prediktora

demokratizacije. Za dobivanje uvida u stope ekonomskog razvoja koje povećavaju vjerojatnost pojave demokratskog režima (ako u obzir uzmemo kontrolne varijable) i učinak tog efekta s obzirom na regionalne razlike, korišteni su podatci iz baze podataka *Varieties of Democracy* (V-Dem). Glavne prediktore modela koji ispituju „čistu“ ekonomsku dimenziju čine BDP *per capita*, stopa inflacije i prihodi od prirodnih resursa. Prostorna dimenzija analize u modelu se odnosi na političko-geografske regije, dok se ostali podatci u modelu uzimaju za kontrolne varijable koje nastoje pružiti odgovor na postavljene pomoćne hipoteze.

Podatci, kao i skale mjerenja su preuzete iz baze V-Dem te nisu dodatno rekodirani za potrebe ove analize (v. sliku 17). Za sve varijable, vrijednost 0 predstavlja najnižu vrijednost, odnosno najgori pristup u slučaju varijable pristup javnim uslugama te potpuni monopol političke moći urbanih stanovnika u slučaju varijable urbano-ruralno, odnosno manji intenzitet ideologije. *Političko-geografska regija*, *demokracija* i *građanski rat* kao dihotomne varijable postavljene su nominalno, a kontrolne varijable koje ispituju stope, vrijednosti finalnih dobara i usluga te prosjek godina obrazovanja izražene su na numeričkim skalama mjerenja. Potrebno je naglasiti kako većina podataka korištenih u analizi seže do barem 2019. godine, osim za prediktore *prihodi od prirodnih resursa* i *građanski rat* koji sežu do 2006. godine, odnosno 2000. godine za prediktor *stopa urbanizacije*.

Ovisna varijabla, *demokracija*, kodirana je dihotomno pri čemu vrijednost 1 predstavlja pojavu demokratskog režima ako su zadovoljeni uvjeti odabira (1) političkog vođe putem slobodnih i poštenih izbora te je osigurana barem (2) minimalna razina biračkog prava. Varijabla *političko-geografska regija*, koja je u izvornoj bazi kodirana nominalno (1-10) radi analize cjelokupnog modela prema regijama razdvojena je niz dihotomnih varijabli, po jednu za svaku regiju. Premda bi idealno bilo kreirati podskupove (*subsetting*) s obzirom na pripadnost slučajeva pojedinim regijama, pokazalo se da za ranija razdoblja zapravo nema dovoljno podataka za sve regije. Alternativa podrazumijeva uvođenje odvojenih regija kao dihotomne kontrolne varijable u model. Shodno tome, rezultate analize po regijama valja tumačiti uzimajući u obzir da cijeli model kada se kontrolira za regiju daje specifične rezultate. Isti se pristup primijenio i na slučajevne ideologije. Podjela u podskupove za cilj ima analizirati odnos BDP-a *per capita* i vjerojatnost uspostave demokracije s obzirom na razlike u regijama i ideologijama.

Iako je originalno predviđeno da varijable *stopa smrtnosti majke* i *stopa smrtnosti dojenčadi* budu *proxy* preko kojih će se ispitati apsolutno siromaštvo, iz modela je procesom iteracije izbačena varijabla *stopa smrtnosti majke* radi značajnog broja nedostajućih podataka (25275) u odnosu na 2711 nedostajuća podatka u slučaju stope smrtnosti dojenčadi (N=24844). Intuitivna

je pretpostavka da obje varijable ispituju relativno slični efekt u pogledu zdravstvene skrbi, a posredno i siromaštvo države – dok bi varijabla *stopa smrtnosti majke* u pozadini mogla mjeriti i jednakost muškaraca i žena zaključujući da gdje je slabiji položaj žena u društvu, veći broj žena umire pri porodu, varijabla je odbačena u korist većeg broj slučajeva druge varijable.

U fazi sastavljanja modela provjerena je multikolinearnost prediktora pomoću izračuna faktora varijance inflacije (VIF) pri čemu tolerancija nije ispod 0,1, odnosno VIF ne pokazuje vrijednosti iznad 10, uzetu kao odsječnu vrijednost s obzirom na veliki broj analiziranih podataka (nasuprot strožem pristupu koji bi imao odsječnu vrijednost 2,5 ili 5). Budući da je ovisna varijabla kodirana dihotomno, za potrebe ispitivanja modela provedena je logistička regresijska analiza koja predviđa vjerojatnost pojave demokracije dostizanjem određenih razina ekonomskog razvoja. Logistička regresijska analiza provedena je u programu *Jamovi* (verzija 2.3.26) poradi intuitivnog sučelja prilagođenom korisniku, jednostavnosti korištenja te bolje preglednosti analiziranih podataka u odnosu na druge statističke programe. Za pseudo R^2 korišten je Tjurov koeficijent determinacije (Tjur, 2009) koji je bliži pravom R^2 u linearnoj regresiji od McFaddena kao zadane opcije u *Jamoviju*. Osim što rad pokušava razlučiti je li ekonomski razvoj primarni prediktor demokratizacije, rad dodatnu vrijednost dobiva u primjeni i analizi modela s obzirom na političko-geografske regije, ispitujući je li efekt jednak s obzirom na regiju i dominantnu ideologiju u pojedinom slučaju. Budući da se pretpostavlja da iz jasne i snažne ideologije, autoritarni režimi crpe svoju legitimnost i tako prolongiraju „rok trajanja“ režima, zanimljivo je uvidjeti postoje li značajne razlike među pojedinim ideologijama.

S obzirom na relativno mali broj ekonomskih prediktora, u osnovni model uvrštena je varijabla *prihodi od prirodnih resursa* kao dodatni ekonomski prediktor. *Prihodi od prirodnih resursa* obogaćuju ekonomsku dimenziju istraživanja i nude nove uvide u potencijalne razlike među rezultatima. Konačno, jedinice analize istraživanja predstavljaju zemlje svijeta kojima su dodijeljene binarne vrijednosti s obzirom na (ne)postojanost demokratskog režima u danom trenutku pa istraživanje ukupno broji 17855 slučajeva. Prednost korištenja dizajna velikog broja slučajeva tijekom perioda od 233 godina jest što se na temelju dobivenih statistički značajnih rezultata sa znatno većom sigurnosti može predvidjeti mogućnost pojave demokratske tranzicije. Ipak, budući da se korišteni podatci protežu preko čitave kugle zemaljske i bilježe od XVIII. stoljeća te kako zaključci velike studije slučajeva ne bi bili varljivi, dodatna ispravnost se nastoji osigurati podjelom i tumačenjem s obzirom na regije. Pretpostavka od koje se polazi je da će u nekim regijama veza između BDP-a i vjerojatnosti uspostave demokracije biti veća, negdje slabija ili je uopće neće biti.

Jednako tako, za prediktor BDP *per capita* dostupan je veliki broj podataka (N=22153), što dobiva na težini prilikom tumačenja demokratizirajućeg marginalnog efekta visine BDP-a *per capita*.

Tablica 1. Deskriptivna statistika glavnih prediktora

	Demokracija	BDP <i>per capita</i>	Prihodi od prirodnih resursa	Stopa inflacije
N	17855	22153	10566	12139
Nedostajući	9700	5402	16989	15416
Minimum	0	0.286	0.00	-200
Maksimum	1	157	81162	2.11e+11

Tablica 2. Učestalost pojave demokracije

Demokracija	Broj slučajeva	% učestalosti
0	11970	67.0
1	5885	33.0

U istraživanju nas zanima upravo promjena dihotomne varijable demokracije iz 0 u 1, odnosno 33% slučajeva, točnije ovih 5885 puta kada je došlo do promjene. Uspoređujući promjene kategorija, u radu se nastoji doći do odgovora koji prediktori povećavaju šansu za uspostavu demokracije i je li ona ograničena s obzirom na regije i vrstu ideologije.

Na kraju se valja kratko osvrnuti i na općenitu pouzdanost predloženih modela, tj. na njihovu sposobnost predviđanja ishoda pojave demokratskih režima. Ukupna točnost osnovnog modela s glavnim ekonomskim prediktorima je 75,4%, osjetljivost 62,9%, a specifičnost 86,7%, što daje površinu ispod krivulje (AUC) od 82,2%. Ukupna točnost modela sa svim prediktorima je 83,5%, osjetljivost 80,9%, a specifičnost 86,1%, što daje površinu ispod krivulje (AUC) od 92,5%. Visoka razina pouzdanosti jednako vrijedi i za modele s pojedinačnim regijama, pri čemu je „najgora“ točnost modela, promatrajući sve modele regija, 83,4% i to za regiju *Istočne Europe i postsovjetskog prostora*, jednako tako, „najmanje“ je točan model koji razlikuje slučajeve s obzirom na prisutnost ideologije nacionalizma sa 77,5% točnosti. Uzevši u obzir relativno malen broj neovisnih varijabli uključenih u sve modele, kao i probabilističku narav političke znanosti, ovakvu prediktivnu snagu modela možemo ocijeniti kao zadovoljavajuću.

Tablica 3. Klasifikacijska tablica modela sa svim prediktorima

Promatrano	Predviđeno		% točnosti
	0	1	
0	1756	284	86.1
1	380	1614	80.9

Napomena. Granična vrijednost postavljena je na 0,5.

Tablica 4. Klasifikacijska tablica glavnog modela s ekonomskim prediktorima

Promatrano	Predviđeno		% točnosti
	0	1	
0	3369	516	86.7
1	1315	2231	62.9

Napomena. Granična vrijednost postavljena je na 0,5.

Tablica 5. Deskriptivna statistika za sve prediktore

	Gradanski rat	BDP <i>per capita</i>	Stopa inflacije	Prihodi od prirodnih resursa	Urbano-ruralno	Stopa urbanizacije	Distribucija resursa	Pristup javnim uslugama	Ideologija	Kurikulum ne promiče ideologiju	Obrazovanje	Stopa smrtnosti dojenčadi
N	0	12 932	8 886	9 571	9 718	10 521	9 739	9 738	9 723	6 392	9 208	12 932
	1	844	565	653	661	643	661	661	661	534	587	844
Nedostajući	0	0	4 046	3 361	3 214	2 411	3 193	3 194	3 209	6 540	3 724	0
	1	0	279	191	183	201	183	183	183	310	257	0
Srednja vrijednost	0	6,44	2.38E+07	575	0,109	0,282	0,486	-0,12	0,014	0,102	4,74	211
	1	2,61	125	125	-0,29	0,266	0,277	-1,03	0,537	0,18	3,41	225
Medijan	0	2,79	4,61	31,1	0,224	0,264	0,465	-0,32	-0,248	0	4,21	189
	1	1,78	10	7,52	-0,5	0,232	0,237	-1,16	0,538	0	2,8	205
Standardna devijacija	0	10,3	2.24E+09	3 192	1,3	0,182	0,309	1,48	1,48	0,206	3,28	157
	1	2,35	776	328	1,06	0,17	0,187	0,857	1,18	0,274	2,34	137
Minimum	0	0,429	-200	0	-2,94	0,002	0,017	-2,89	-2,88	0	0,05	2,89
	1	0,286	-33,3	0	-2,7	0,044	0,019	-2,89	-2,32	0	0,3	13,6
Maksimum	0	157	2.11E+11	81 162	2,79	1,79	0,986	3,48	3,69	1	13,2	552
	1	15,9	13 110	3053	3,46	0,958	0,916	1,51	3,69	1	10,6	500

7. REZULTATI I RASPRAVA

Kao i kod prethodnih istraživanja (Boix i Stokes, 2003; Londregan i Poole, 1996; Przeworski i Limongi, 1997), više stope BDP-a *per capita* pokazale su se statistički značajnim prediktorom uspostave demokratskog režima. Sukladno tome, veća je vjerojatnost da su zemlje pri višim stopama BDP-a *per capita* – demokratske. Dapače, vjerojatnost demokratizacije se povećava 32,1% pri višim razinama BDP-a, odnosno sa svakim povećanjem jedne jedinice prediktora – 1 000 američkih dolara. Na tragu dostupne literature, intuitivno i u skladu s očekivanjima, prediktor *prihodi od prirodnih resursa* pokazuje statistički značajne rezultate i negativnu korelaciju varijabli. Pri višim razinama stvarne vrijednosti proizvedene nafte, ugljena, prirodnog plina i metala u zemlji po glavi stanovnika, umanjuje se vjerojatnost pojave demokratskog režima. Ipak, taj efekt se pokazao znatno slabiji od očekivanja. Pri većim razinama *prihoda od prirodnih resursa*, vjerojatnost demokratizacije se i dalje smanjuje, ali izuzetno ograničeno, odnosno vjerojatnost da *prihodi od prirodnih resursa* utječu na opstanak nedemokratskih režima, gotovo je jednaka vjerojatnosti pojave demokratskih režima.

Tablica 6. Ugođenost modela s ekonomskim prediktorima

Model	Devijanca	AIC	R ² _T	Test cjelokupnog modela		
				χ ²	df	p
1	7747	7755	0.304	2539	3	< .001

Tablica 7. Model s ekonomskim prediktorima

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.58506	0.04765	-33.2622	< .001	0.205	0.187	0.225
BDP <i>per capita</i>	0.27858	0.00841	33.1118	< .001	1.321	1.300	1.343
Prihodi od prirodnih resursa	-0.00114	4.78e-5	-23.9068	< .001	0.999	0.999	0.999
Stopa inflacije	5.60e-11	9.32e-10	0.0601	0.952	1.000	1.000	1.000

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Iako se varijabla *prihodi od prirodnih resursa* pokazala statistički značajnom, *prihodi od prirodnih resursa* nemaju efekt na demokratizaciju pa je potrebno odbaciti postavljenu hipotezu po kojoj:

H1.1: Zemlje bogate prirodnim resursima višak prihoda koriste kako bi osigurale podršku postojećem autoritarnom režimu.

U glavni model uvršten je prediktor *stopa inflacije* kako bi se obogatila ekonomska perspektiva istraživanja i pružio dodatni uvid u ekonomski rast i razvoj zemlje. Postojeća literatura zaključila je kako više razine inflacije podrazumijevaju i veću stopu nezaposlenosti, odnosno neuspjeh ekonomskih politika pa se za ovaj prediktor može očekivati da potencijalno doprinosi slomu nedemokratskih režima. Suprotno očekivanjima, varijabla *stope inflacije* nije se pokazala statistički značajnom ($p=0.952$) za niti jedan model ili podskup te pokazuje jednake šanse za uspostavom demokracije pri višim, odnosno nižim razinama. Osnovni model glavnih (ekonomskih) prediktora nešto je bolji u predviđanju nedemokratskih režima (osjetljivost modela iznosi 86,7%) te pokazuje zadovoljavajuće razine točnosti s 75,4%.

Tablica 8. Ugođenost modela sa svim prediktorima

Model	Devijanca	AIC	R ² _T	Test cjelokupnog modela		
				χ ²	df	p
1	2751	2777	0.560	2841	12	<.001

Prema rezultatima analize, ekonomski prediktori (osim *stope inflacije*) i dalje su statistički značajni prediktori koji mogu objasniti veću vjerojatnost pojave demokratskih režima. Nešto je slabiji utjecaj BDP-a *per capita* nego u modelu isključivo ekonomskih prediktora, ali i dalje pokazuje značajne rezultate. Kada se utjecaj BDP-a *per capita* ograniči utjecajem drugih prediktora, šanse za uspostavu demokracije pri svakoj većoj razini BDP-a povećavaju se 14,4%. Zanimljivo, *prihodi od prirodnih resursa* i dalje pokazuju negativnu povezanost, pri čemu utjecaj ovog prediktora pokazuje jednaku vjerojatnost pojave demokratskog režima, kao i vjerojatnost opstanka nedemokratskih režima, ponovno sugerirajući kako *prihodi od prirodnih resursa* nemaju utjecaj na pojavu demokratskih režima.

Tablica 9. Model sa svim prediktorima

Prediktor	Procjena	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.44632	0.35264	-4.1014	<.001	0.235	0.1180	0.470
BDP <i>per capita</i>	0.13478	0.01927	6.9954	<.001	1.144	1.1019	1.188
Prihodi od prirodnih resursa	-3.71e-4	8.72e-5	-4.2604	<.001	1.000	0.9995	1.000
Stopa inflacije	-4.11e-5	1.16e-4	-0.3551	0.722	1.000	0.9997	1.000
Gradanski rat:							
1 – 0	0.51478	0.17424	2.9544	0.003	1.673	1.1892	2.354
Urbano-ruralno	0.72973	0.05725	12.7471	<.001	2.075	1.8543	2.321
Stopa urbanizacije	-1.98957	0.31857	-6.2454	<.001	0.137	0.0732	0.255
Distribucija resursa	-0.07316	0.31542	-0.2319	0.817	0.929	0.5009	1.725
Pristup javnim uslugama	-0.00467	0.07816	-0.0598	0.952	0.995	0.8540	1.160
Ideologija	-1.07348	0.04545	-23.620	<.001	0.342	0.3127	0.374
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.38620	0.20481	1.8857	0.059	1.471	0.9849	2.198
Obrazovanje	0.19143	0.03998	4.7877	<.001	1.211	1.1197	1.310
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00166	0.00112	-1.4816	0.138	0.998	0.9962	1.001

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

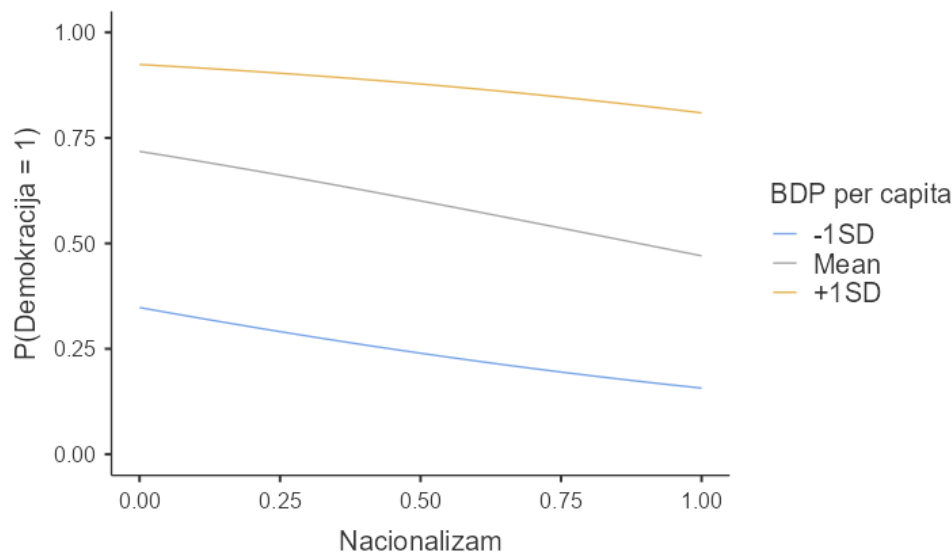
Najveći efekt na pojavu demokracije ima varijabla *urbano-ruralno* pri čemu se vjerojatnost demokratizacije režima sa svakim povećanjem jedinice prediktora povećava 2,075 puta. Riječju, što se više politička moć seli iz gradova u ruralna naselja, veća je šansa da će u takvom okruženju zemlja biti demokratska. Značajnu posvećenost raspršenosti političke moći posvetio je Vanhanen koji je disperziju političke moći uključio u konstruiranje demokratizacijskog indeksa kako bi čim preciznije izmjerio razinu demokratizacije pojedinih političkih sustava (v. Vanhanen, 1992).

Suprotno očekivanjima i značajnom opsegu literature, svaka viša *stopa urbanizacije* zapravo umanjuje vjerojatnost pojave demokracije 0,137 puta. Rezultat je posebice zanimljiv, ako se u obzir uzmu razmatranja brojnih autora po kojima urbanizacija, kao prvi korak modernizacije – uz industrijski razvoj, ekonomsku razvijenost i razvoj demokratskih institucija, snažno doprinosi uspostavi demokracije. Ipak, statistički rezultati ovog istraživanja sugeriraju da snažnija urbanizacija kao pred korak modernizacije, neće nužno napraviti finalni iskorak u demokraciju.

Demokracija ima 47,1% veću vjerojatnost da se pojavi u zemljama koje *kurikulumom povijesti ne promiču određeni društveni model ili ideologiju*, što je na tragu rezultata prediktora *ideologije* koji ukazuju da svakim uvećanjem intenziteta *ideologije* kojim se nastoji opravdati postojeći režim, vjerojatnost demokratizacije se umanjuje 65,8%. Oba prediktora pokazala su značajne efekte na vjerojatnost pojave demokratskih režima te navode na zaključak po kojem će demokratski vrt teže sazrijeti među sjemenjem ideologije čije duboko korijenje služi kao opravdanje primjene represivnih alata u ime očuvanja podrške postojećih nedemokratskih režima. Ipak, i među različitim vrstama ideologije primjetne su značajne razlike.

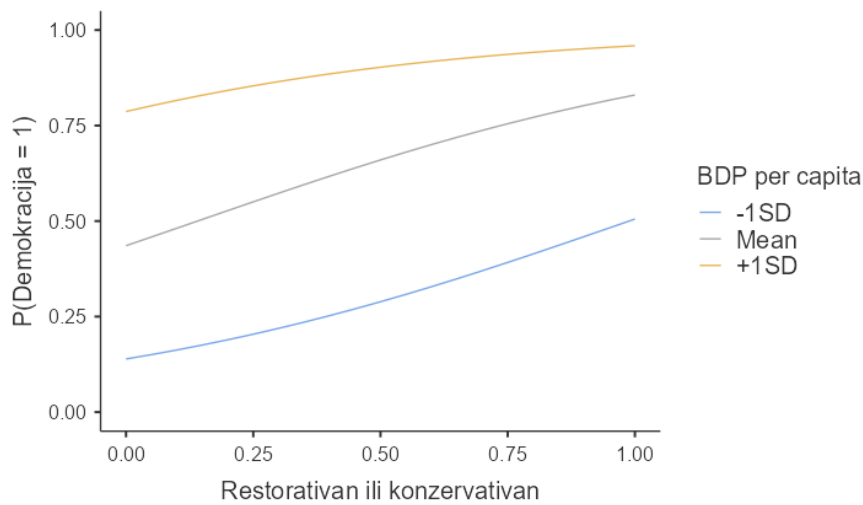
Kod *nacionalizma* te *socijalizma* ili *komunizma* uočeno je da niže razine ideologije znače veću šansu da će država biti demokracija kod nižeg BDP-a *per capita* (1 standardnu devijaciju ispod prosjeka, dok je kod prosječnih vrijednosti BDP-a efekt još jači, a kod iznadprosječnog BDP-a (+1SD) malo slabiji).

Slika 1. Marginalni efekti: nacionalizam

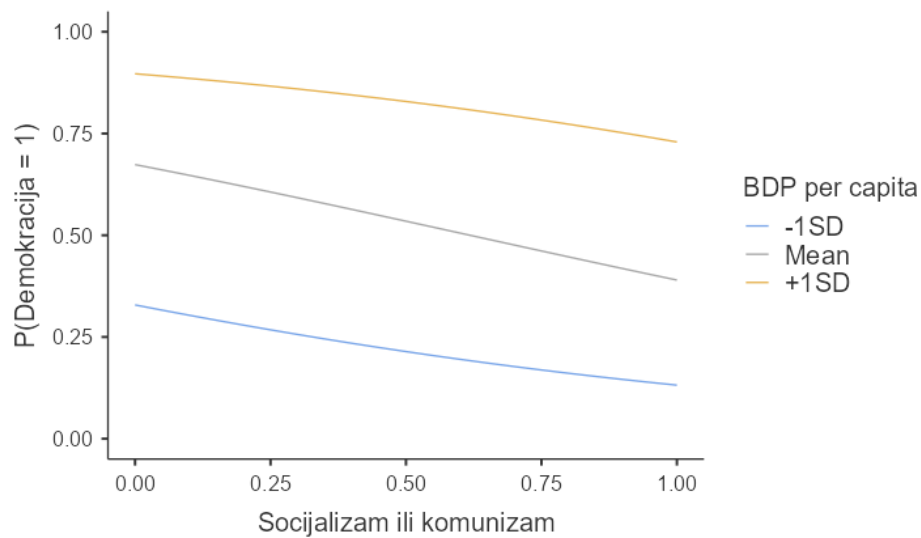

Marginalni efekt BDP-a *per capita* na vjerojatnost demokratizacije *restorativne* ili *konzervativne ideologije* nešto je drugačiji nego kod drugih vrsta ideologije. Kod *restorativne* ili *konzervativne ideologije* jači intenzitet ideologije implicira veću vjerojatnost demokratizacije kod nižeg BDP-a *per capita* (1 standardnu devijaciju ispod prosjeka).

Slika 2. Marginalni efekti: restorativna ili konzervativna ideologija

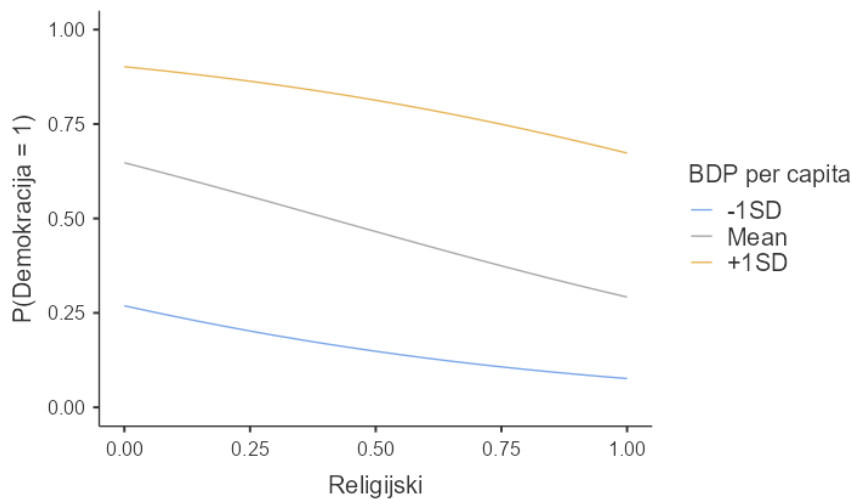
Slika 3. Marginalni efekti: socijalizam ili komunizam

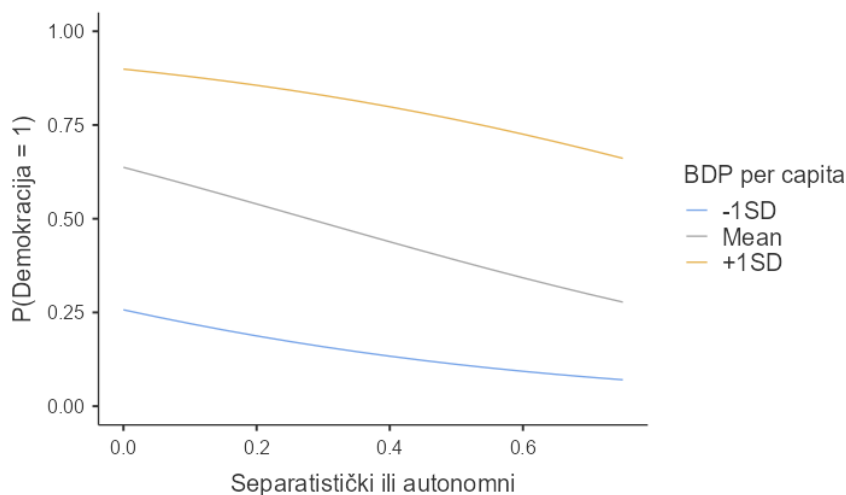
Kod prosječnih vrijednosti efekt BDP-a je još jači, a kod iznadprosječnog BDP-a neznatno slabi. Drugačiji nalaz može se prepisati objašnjenju da *restorativna ili konzervativna ideologija* obično proizlazi iz već postojećih demokratskih režima pa se primjerice vojnim udarom uspostavlja novi režim ove vrste ideologije. *Separatistička ili autonomna* kao i *religijska* ideologija pokazuju da niže razine ideologije znače veću šansu da će država biti demokracija kod nižeg dohotka po stanovniku, dok kod prosječnih vrijednosti BDP-a efekt jača, a ima još veći učinak kod iznadprosječnog BDP-a.

Slika 4. Marginalni efekti: religijska ideologija

Slika 5. Marginalni efekti: separatistička ili autonomistička ideologija

Kada se model kontrolira za ideologije, prediktor *disperzije političke moći* i dalje pokazuje najznačajnije efekte na vjerojatnost demokratizacije. Svaki značajniji pomak političke moći iz urbanih sredina prema ruralnim područjima implicira veće šanse za uspostavu demokratskog režima. U skladu s njihovim vrijednostima, kod *socijalizma ili komunizma* (v. tablicu 21) te *restorativnog ili konzervativnog modela ideologije* (v. tablicu 22) najznačajniji efekt ima *distribucija resursa*. Snažnija distribucija resursa podrazumijeva veću vjerojatnost uspostave demokratskog režima pri čemu vjerojatnost demokratizacije raste 2.9692 puta, odnosno 2.7554 puta u slučaju *restorativnog ili konzervativnog režima*. Zanimljivo, kod *nacionalističkog* (v. tablicu 20) i *teokratskog* režima (v. tablicu 24) *distribucija resursa* nije statistički značajna, ali zato drugi prediktor uzet kao *proxy* za *jednakost dohotka* pokazuje statistički značajne rezultate

– obuhvatniji pristup *javnim uslugama* povećava vjerojatnost uspostave demokracije i to 19,5% u slučaju *nacionalističkog*, odnosno 19,3% u slučaju *teokratskog* režima.

Marginalne efekte BDP-a *per capita* koji su pokazali da niže razina *ideologije* povećavaju šansu demokratizacije (osim u slučaju *restorativne ili konzervativne ideologije*) u skladu je s rezultatima po kojima režimi u kojima *kurikulum povijesti ne promiče određenu ideologiju ili društveni model* povećava šanse za uspostavu demokracije.

Shodno nalazima regresijske analize moguće je potvrditi postavljenu hipotezu po kojoj:

H1.2: Teže propadaju autoritarni režimi koji legitimnost crpe iz snažne i jasne ideologije jer u ime nje koriste brojne represivne alate za očuvanje podrške.

Posljednje, sukladno očekivanjima i postojećoj literaturi, *građanski rat* i *obrazovanje*, pokazali su značajne efekte na vjerojatnost pojave demokracije. Zapravo, odmah nakon *raspršenosti političke moći* kvantificirane u varijabli urbano-ruralno, iskustvo *građanskog rata* značajno povećava šanse uspostave demokracije. Zanimljivo, povećanje jednog stupnja prediktora (u ovom slučaju, promjena dihotomne kategorije iz 0 u 1), prati i povećanje vjerojatnosti uspostave demokratskog režima. Točnije, ako je država prošla kroz *građanski rat* 67,3% se povećava šansa da će biti demokracija. Ipak, potrebno je naglasiti kako podatci sežu tek do 2006. godine pa ovdje nisu razmatrane situacije poput građanskog rata u Siriji ili Mianmaru koje nisu dovele do uspostave demokracije. Međutim, budući da podatci sežu do 1816. godine te da su u promatranom periodu od 190 godina građanski ratovi bili učestaliji nego u periodu od 2006. godine do 2022. godine, može se zaključiti kako iskustvo *građanskog rata* pospješuje šansu za uspostavu demokratskog režima. Jednako tako, obrazovanije stanovništvo prije će inzistirati na uspostavi demokracije pri čemu, sa svakim većim stupnjem *obrazovanja* stanovništva, vjerojatnost demokratizacije je veća 1,211 puta. Očigledno je obrazovanije stanovništvo responzivnije na demokratske institucije radi poticanja kritičkog promišljanja te rastućih potreba za slobodom, transparentnošću i odgovornim upravljanjem. Sukladno nalazima analize potrebno je potvrditi hipotezu po kojoj:

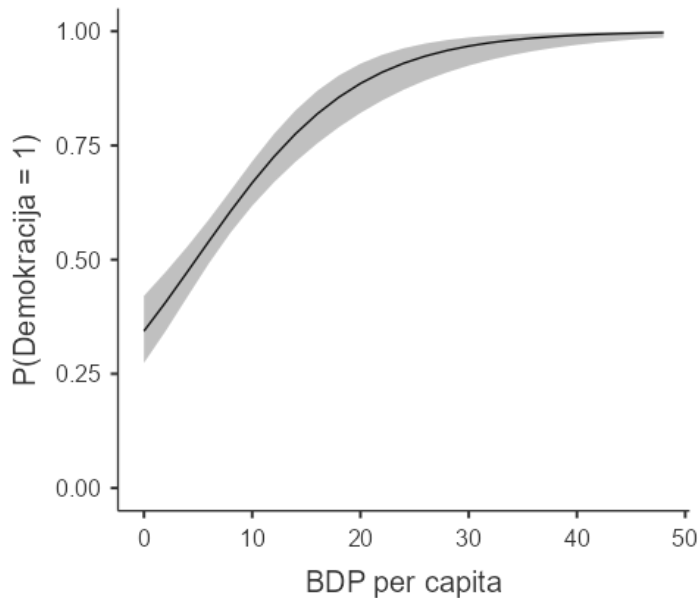
H1.4: Obrazovanije stanovništvo zahtjeva veća politička prava, transparentno i odgovorno upravljanju te inkluzivne političke institucije.

No, potrebno je odbaciti hipotezu po kojoj:

H1.6: Zemlje koje su nedavno prošle kroz građanski rat teže će ostvariti put prema demokratizaciji radi snažne polarizacije društva.

Rezultati istraživanja potvrdili su glavnu hipotezu po kojoj veći *dohodak po stanovniku* povećava vjerojatnost demokratske tranzicije. Međutim, kako bi se pružila klasifikacija dohotka po stanovniku kojeg zemlje trebaju postići, valja se osvrnuti na marginalne efekte BDP-a *per capita*.

Slika 6. Marginalni efekti: BDP *per capita*

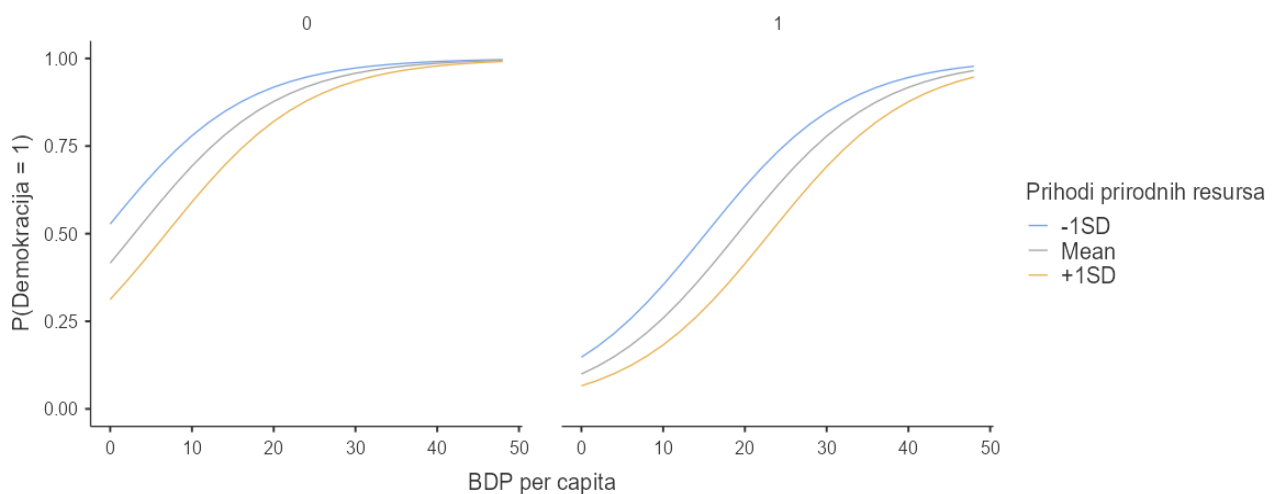
Prikaz marginalnog efekta BDP-a *per capita* na vjerojatnost uspostave demokratskog režima na *slici 6* jasno pokazuje da s većim razinama BDP-a raste vjerojatnost da će država biti demokracija. Ipak, kod viših razina BDP-a *per capita*, taj efekt se gubi. Smanjeni utjecaj *dohotka po stanovniku* pri znatno većim razinama je očekivan budući da je ovisna varijabla postavljena dihotomno, pa jedino u slučaju ispitivanja kvalitete demokracije pri čemu ista mora zadovoljiti više načela, proizašle bi eventualne razlike. Riječju, više razine dohotka po stanovniku neće doprinijeti većoj demokratičnosti demokracije. Prikaz marginalnog efekta BDP-a *per capita* sugerira da zemlje u ovako postavljenom modelu, u trenutku kada postignu 30 tisuća dolara dohotka po stanovniku, vjerojatnost demokratizacije skače na 1.

Budući da marginalni efekt višeg *dohotka po stanovniku* pokazuje veću vjerojatnost demokratizacije, zanimljivo je ispitati postoje li varijacije u marginalnom efektu među pojedinim regijama. Nalazi za deset podskupova regija ukazuju na međusobne razlike pri čemu se marginalni efekti za pojedine regije osjetno razlikuju.

Efekt prediktora BDP-a *per capita* se u svim regijama pokazao statističkim značajnim, s relativno visokim razinama utjecaja na vjerojatnost pojave demokracije, pri čemu ipak značajno varira – od 15,8% vjerojatnosti demokratizacije pri višim razinama *dohotka po stanovniku* za regiju *Sjeverna Afrika i Bliski istok* do najniže vrijednosti od 12,2% za regiju *Istočne Europe i postsovjetskog prostora*. Zanimljivo i kontraintuitivno, za obje regije veći *prihodi od prirodnih resursa* pokazuju jednak utjecaj na vjerojatnost uspostave demokracije, kao i vjerojatnost opstanka nedemokratskih režima. Riječju, veće razine *prihoda od prirodnih resursa* nužno ne znače manju vjerojatnost uspostave demokracije za regije *Sjeverna Afrika i Bliski istok* te *Istočna Europa i postsovjetski prostor*. I u drugim regijama efekt je zanemariv pri čemu veći *prihodi od prirodnih resursa* tek 0,04% umanjuju šansu demokratizacije za regije *Latinske Amerike, Južne Azije i Supsaharske Afrike* (0,03%). Na *Karibima* je taj efekt još i manji i iznosi tek 0,1%. U *Zapadnoj Europi i Sjevernoj Americi, Istočnoj i Jugoistočnoj Aziji* te na *Pacifiku*, efekt *prihoda od prirodnih resursa* u potpunosti je zanemariv.

Međutim, marginalni efekt utjecaja *dohotka po stanovniku* na vjerojatnost uspostave demokracije s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa* ipak sugerira da rastom BDP-a, zemlje pri standardnoj devijaciji ispod prosjeka (-1SD) imaju veću vjerojatnost demokratizacije. Utjecaj efekta se razlikuje među pojedinim regijama, ali u svim slučajevima pokazuje veće šanse promjene režima rastom *dohotka po stanovniku* pri nižim razinama *prihoda od prirodnih resursa*. U nastavku je dan kratki pregled najznačajnijih prediktora pojedinih regija kao i učinak marginalnog efekta *dohotka po stanovniku*.

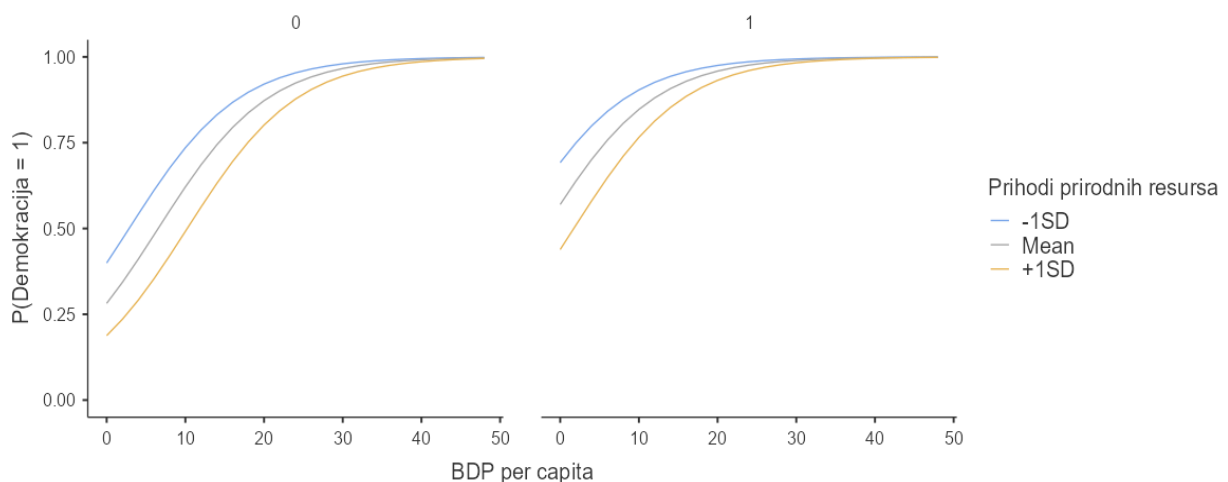
Slika 7. Marginalni efekti: Istočna Europa i postsovjetski prostor

Za zemlje *Istočne Europe i postsovjetskog prostora* (v. tablicu 10) za promjenu nedemokratskih režima najvažnije je potaknuti *pomak političke moći* prema ruralnom stanovništvu što će povećati šanse demokratizacije 2,047 puta. Sukladno rezultatima glavnog modela, iskustvo *građanskog rata* kao i više razine *obrazovanja* pospješuju šansu uspostave demokracije. Bogato *ideološko iskustvo* ove regije pokazalo je da što više režim promiče određenu ideologiju ili društvenim model, umanjuje šanse za promjenom nedemokratskog režima 0,356 puta. Zapravo, s obzirom na iskustvo i intenzitet ideologije, ova regija ima 35,6% manje šanse za uspostavom demokracije nego kada je promatrano za ostatak svijeta. Prikaz marginalnog efekta BDP-a *per capita* na vjerojatnost uspostave demokratskog režima s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa* za ovu regiju na slici 7. pokazuje kako rast BDP-a *per capita* pospješuje šanse demokratizacije pri *ispodprosječnim prihodima od prirodnih resursa*. Kod prosječnih i iznadprosječnih (+1SD) vrijednosti efekt BDP-a neznatno je slabiji.

Zemlje *Latinske Amerike* (v. tablicu 11) najviše su responzivne na promjenu nedemokratskih režima ako je politička moć okupljena oko ruralnog stanovništva te je *stopa urbanizacije* niža pa šanse demokratizacije skaču 2,2184 puta, odnosno 0,0357 puta u slučaju slabije *urbanizacije*. Vrlo intuitivno, pojava *građanskog rata* u zemljama *Latinske Amerike*, povećava šanse za promjenom režima. Za razliku od glavnog modela i podskupa ostalih regija, zemlje *Latinske Amerike* pri obuhvatnijem pristupu *javnih politika* imaju 23,66% veće šanse demokratizacije. Ipak, drugi prediktor uzet kao *proxy za jednakost dohotka*, nije se pokazao statistički značajnim.

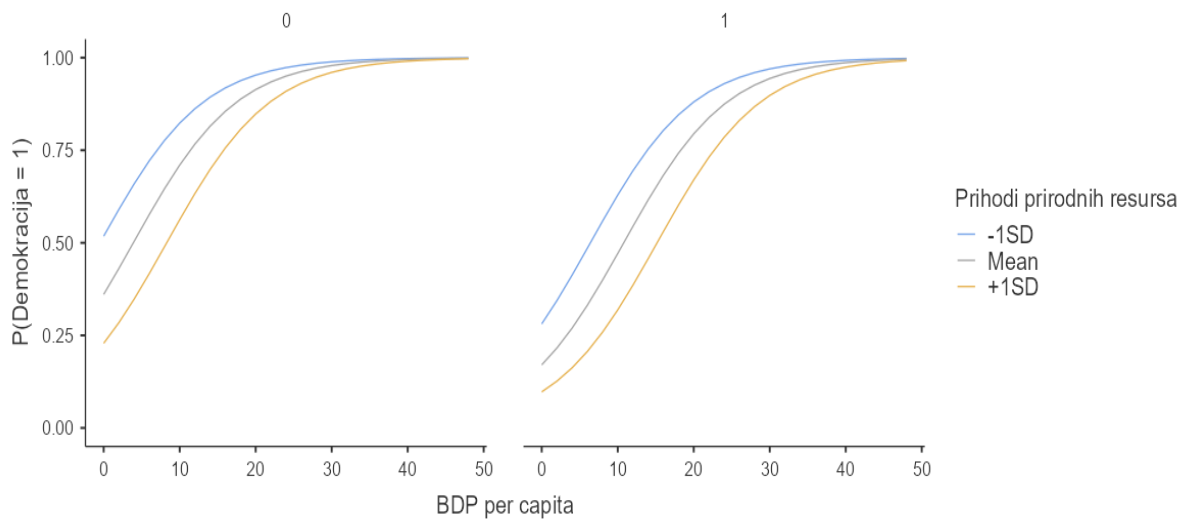
Slika 8. Marginalni efekti: Latinska Amerika

Kod zemalja *Latinske Amerike*, marginalni efekt utjecaja BDP-a *per capita* na vjerojatnost uspostave demokratskog režima s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa*, jači je nego za ostatak svijeta. Naime, kod marginalnog efekta uočljivo je da rastom BDP-a kod zemalja s ispodprosječnim *prihodima od prirodnih resursa* (-1SD) veće su šanse za demokratizaciju, ali se rastom dohotka efekt razvodnjuje pri prosječnim i iznadprosječnim (+1SD) *prihodima od prirodnih resursa*.

Zemlje regije *Sjeverne Afrike i Bliskog istoka* (v. tablicu 12), ni u ovom modelu nisu pokazale da su *prihodi od prirodnih resursa* statistički značajni prediktor, odnosno potvrdile su da nemaju utjecaj na vjerojatnost pojave demokratskog režima. Međutim, marginalni efekt BDP-a na vjerojatnost demokratizacije s obzirom na *prihode od prirodnih resursa* još je slabiji nego za ostatak svijeta. Naime, iako su pri -1SD veće šanse uspostave demokracije nego pri prosječnim i iznadprosječnim vrijednostima, promatrajući obje ispodprosječne vrijednosti vjerojatnost iznosi tek 29,3% za zemlje *Sjeverne Afrike i Bliskog istoka*, u odnosu na 53,2% za ostatak svijeta.

Slika 9. Marginalni efekti: Sjeverna Afrika i Bliski istok

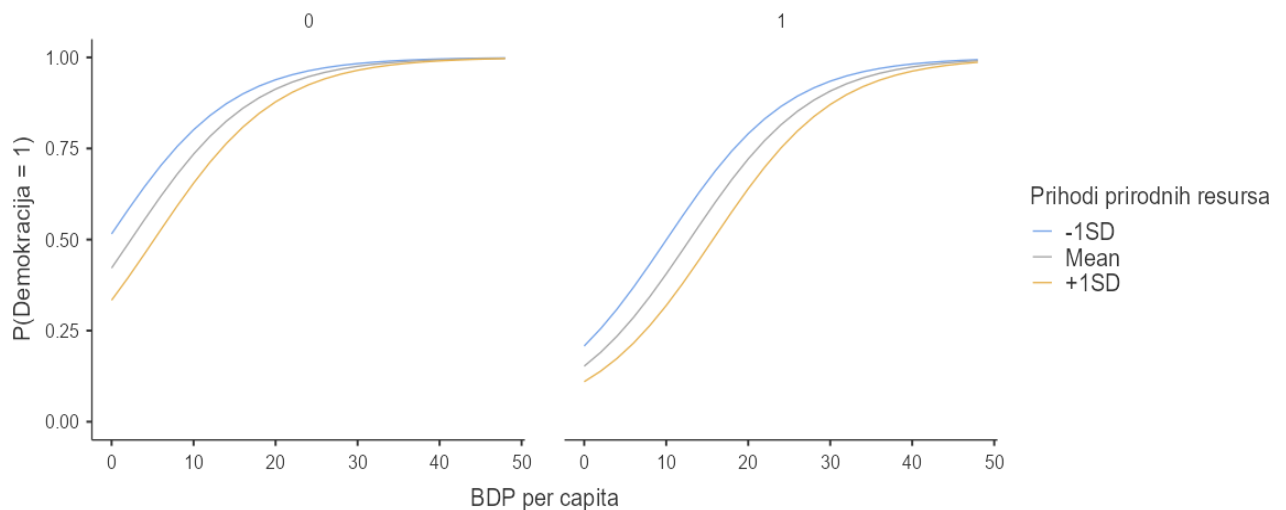

Shodno, marginalni efekt BDP-a s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa* ipak sugerira kako je ovisnost o njima često povezana s time da će politička elita kontrolirati prirodne resurse i način kako se izvoze što će pak povratno djelovati kao anti-katalizator na pojavu demokratskog režima.

Za zemlje ove regije puno je važnije osigurati učinkovitu *raspodjelu političke moći* iz gradova u sela što će povećati šanse za demokratizaciju 2,005 puta. Jedino se za ovu regiju, *stopa smrtnosti dojenčadi* uzeta kao *proxy* za apsolutno siromaštvo, pokazala statistički značajnim prediktorom, iako je njegov utjecaj vrlo ograničen (0,2%).

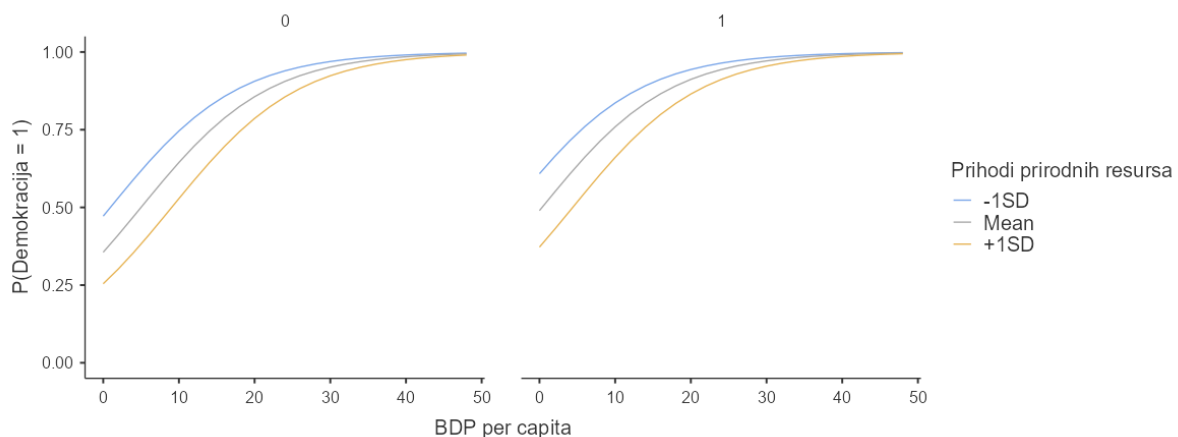
Isključivo je za zemlje regije *Supsaharske Afrike* (v. *tablicu 13*) od najvećeg značaja da vlade *kurikulumom povijesti nisu promicale određeni model ili ideologiju* što će vjerojatnost demokratizacije povećavati 2.7531 puta. Što intenzivnije zemlja *Supsaharske Afrike* inzistira na ideološkim vrijednostima i principima, time je umanjena šansa za pojavu demokracije. U odnosu na druge regije, *disperzija političke moći* pokazala je nešto manji utjecaj na demokratizaciju, iako je i dalje prediktor koji nakon *kurikuluma povijesti* ima najznačajniji utjecaj. Marginalni efekt BDP-a *per capita* na vjerojatnost demokratizacije u regiji *Supsaharske Afrike* s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa* pokazuje da su kod ispodprosječnih *prihoda od prirodnih resursa* (-1SD) rastom BDP-a veće šanse za uspostavom demokracije – nego li je to u slučaju prosječnih i iznadprosječnih vrijednosti. Kao i za regiju *Sjeverne Afrike i Bliskog istoka*, marginalni efekt je nešto slabiji nego za ostatak svijeta.

Slika 10. Marginalni efekti: Supsaharska Afrika

„Na Zapadu ništa novo“ – gotovo kao i za sve regije, *pomak političke moći* prema ruralnom stanovništvu, stvara najplodnije tlo za pojavu demokracije u zemljama *Zapadne Europe i Sjeverne Amerike* (v. *tablicu 14*).

Slika 11. Marginalni efekti: Zapadna Afrika i Sjeverna Amerika

Jednako tako, iskustvo *građanskog rata* koji je posebice pogodio zemlje ove regije u promatranom periodu od 233 godine i viši stupanj *obrazovanja*, značajno pospješuje šanse za pojavu demokratskog režima. Očekivano i u skladu s nalazima glavnog modela, u što većoj mjeri vlade ove regije intenziviraju korištenje *ideologije* kako bi opravdale postojeći režim, to će biti manje responzivne na uspostavu demokracije. Dapače, u takvim scenarijima se vjerojatnost demokratizacije smanjuje 0,345 puta.

U slučaju zemalja *Zapadne Europe i Sjeverne Amerike* marginalni efekt BDP-a *per capita* na vjerojatnost uspostave demokratskog režima s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa*, vrlo je sličan efektu i za ostatak svijeta. Ipak, i dalje je kod marginalnog efekta uočljivo da rastom BDP-a zemlje s ispodprosječnim *prihodima od prirodnih resursa* imaju veće šanse za uspostavu demokracije.

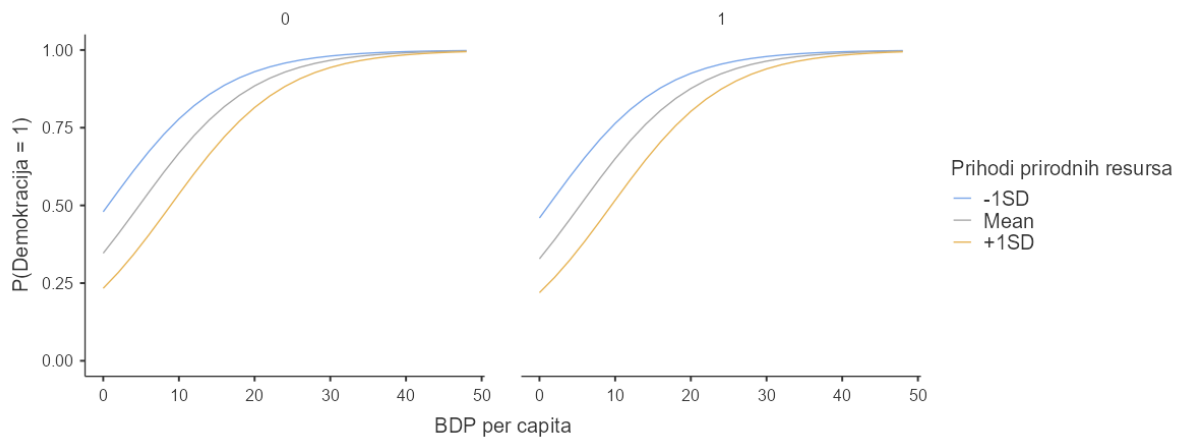
Kako bi zemlje *Istočne* (v. *tablicu 15*) i *Jugoistočne Azije* (v. *tablicu 16*) pospješile šansu uspostave demokratskog režima, potrebno je napraviti čim veće pomake u *raspodjeli političke moći* između urbanog i ruralnog stanovništva. Zapravo, pri nižim *stopama urbanizacije* u ovim je zemljama moguće prije očekivati uspostavu demokracije. S druge strane, za zemlje *Južne Azije* (v. *tablicu 17*) najvažnije je osigurati da *kurikulum povijesti ne promiče ideologiju ili društveni model*, što će pospješiti šanse demokratizacije 2,2473 puta. Na istom je tragu i prediktor *ideologija* pokazao kako s promjenom jednog stupnja intenziteta ideologije, vjerojatnost demokratizacije opada. Drugim riječima, čim više vlade promiče ideologiju kako bi opravdale trenutni režim, umanjuju šanse da se kasnije pojavi demokracija. Zemlje svih triju

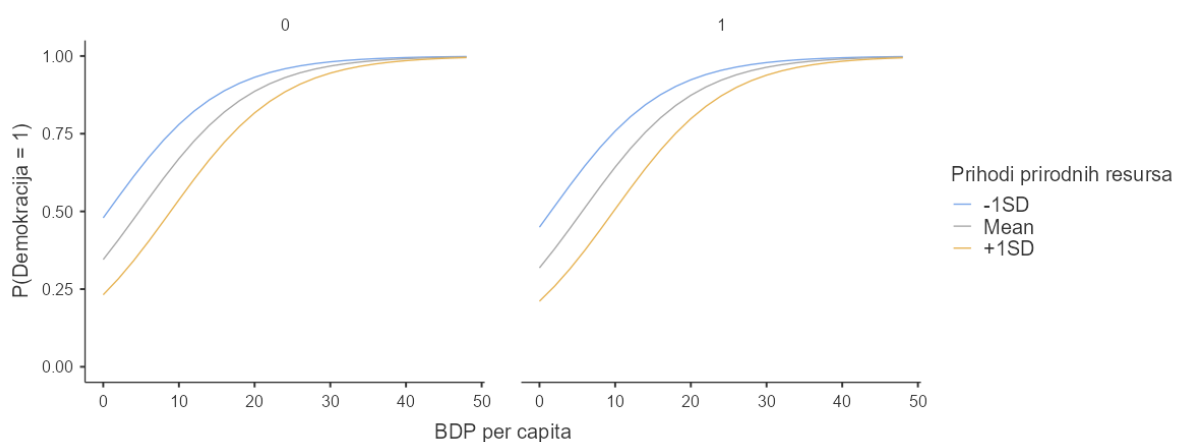
regija koje su prošle kroz *građanske ratove*, vjerojatnije će prije otpočeti demokratske tranzicije, nego je to slučaj za zemlje koje nisu imale iskustvo građanskog rata.

Kod zemalja *Istočne Azije*, marginalni efekt *dohotka po stanovniku* na vjerojatnost uspostave demokratskog režima s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa*, ponovno je vrlo sličan efektu i za ostatak svijeta. Zapravo, pokazuje izrazito slične vrijednosti pri istim standardnim devijacijama. Ipak, i dalje je kod marginalnog efekta uočljivo da rastom BDP-a zemlje ispodprosječnih *prihoda od prirodnih resursa* (-1SD), imaju veće šanse za demokratizaciju, nego u slučaju prosječnih i iznadprosječnih *prihoda od prirodnih resursa*. Isto vrijedi i za regiju *Jugoistočne Azije*.

Slika 12. Marginalni efekti: Istočna Azija

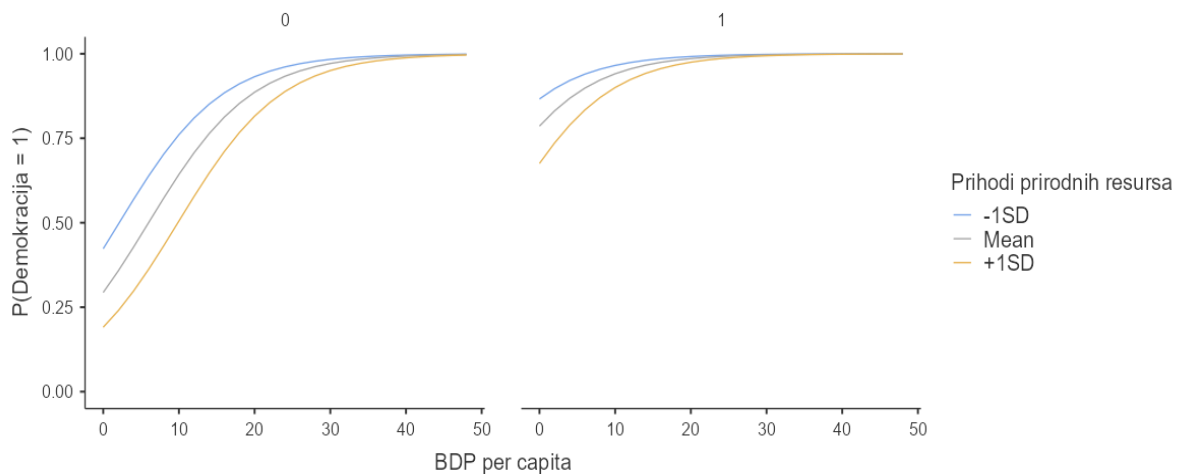

Slika 13. Marginalni efekti: Jugoistočna Azija

S druge strane, kod marginalnog efekta za zemlje *Južne Azije*, rezultati su posve drugačiji. Iako BDP *per capita* pokazuje zadovoljavajuće vrijednosti u modelu, marginalni efekt rasta BDP-a na vjerojatnost uspostave demokracije, vrlo je ograničen.

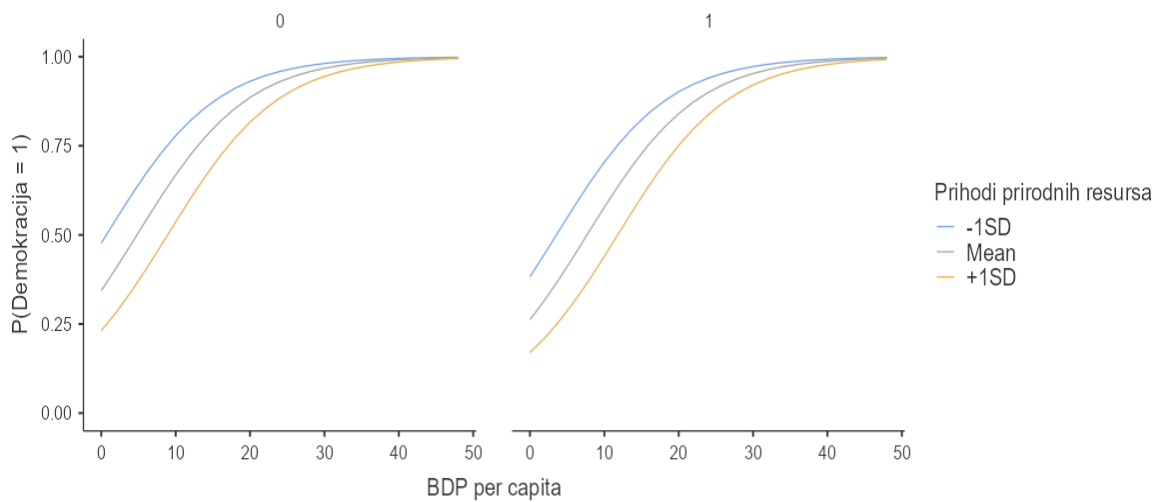
Slika 14. Marginalni efekti: Južna Azija

Kao i za ostale regije vrijedi da su pri nižim *prihodima od prirodnih resursa* veće šanse za uspostavu demokracije, ali je taj postotak već u startu vrlo visok. Naime, pri -1SD *prihoda od prirodnih resursa*, vjerojatnost uspostave demokracije pri promjeni standardnih devijacija BDP-a penje se s najniže vjerojatnosti od 87,3% na vrlo visokih 98,9%. Slab utjecaj BDP-a u ovoj regiji moguće je objasniti ukorijenjenosti demokratskih institucija, znatno prije proglašenja neovisnosti od britanske Krune.

Kod zemalja *Pacifika* (v. tablicu 18) i *Kariba* (v. tablicu 19) najveći efekt na demokratizaciju ima *disperzija političke moći*. Zemlje ovih regija čije stanovništvo međusobno ratuje, pokazuju veće vjerojatnosti demokratizacije i to za 65,5%, odnosno 76,8% za zemlje karipskog područja.

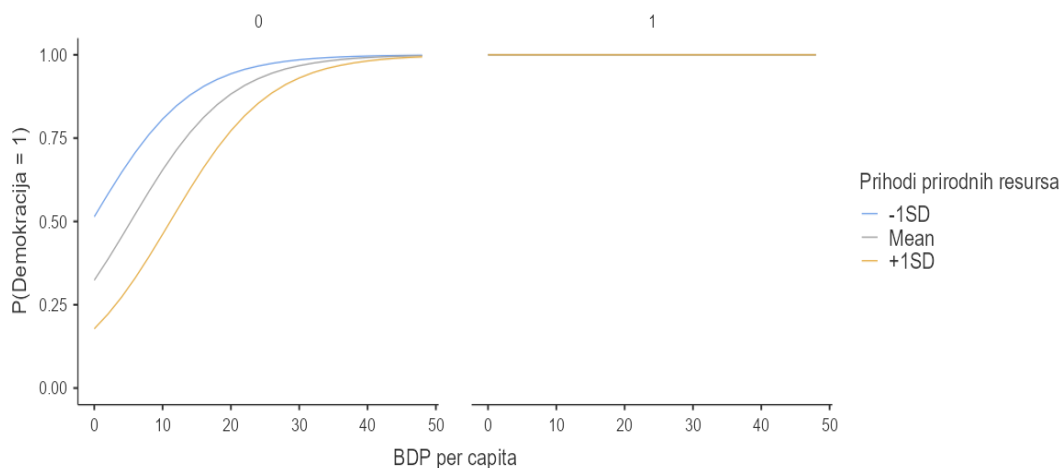
Slika 15. Marginalni efekti: Pacifik

U slučaju zemalja *Pacifika* marginalni efekt BDP-a *per capita* na vjerojatnost uspostave demokratskog režima s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa*, vrlo je sličan efektu i za ostatak svijeta. Također je kod marginalnog efekta uočljivo da rast *dohotka po stanovniku* pospješuje demokratizacijske šanse, a najviše kod zemalja ispodprosječnih *prihoda od prirodnih resursa*.

Vrlo zanimljivo, kod zemalja regije *Kariba* marginalnog efekta BDP-a na vjerojatnost uspostave demokratskog režima s obzirom na razlike u *prihodima od prirodnih resursa* - nema, sugerirajući kako su se zemlje demokratizirale prije značajnijeg ekonomskog razvoja. Izostanak takvog efekta valja prepisati britanskom najvrjednijim izvozu – vestminsterskom modelu demokracije u zemlje *Commonwealtha* (Zajednice narodâ). U odnosu na druge zemlje *Commonwealtha*, upravo je liberalna demokracija od samih početka naišla na vrlo plodno karipsko tlo. Većina zemalja zapravo nije ni poznavala drugu vrstu političkog režima u posljednjih 30-ak godina, uz iznimke poput Grenade i Gvajane. Osim britanskog naslijeđa demokratskih institucija, ukorijenjenost karipske demokracije nakon stjecanja neovisnosti, bez obzira na rast BDP-a, treba prepisati kontekstualnim čimbenicima poput konzervativne političke kulture, povijesti ropstva i asimilacije (Sutton, 2007: 69). Ipak, iako je marginalni efekt BDP-a zanemariv i dalje je statistički značajan te odmah nakon *disperzije političke moći* i *građanskog rata*, pokazuje značajne efekte na vjerojatnost uspostave demokratskog režima.

Slika 16. Marginalni efekti: Karibi

8. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja potvrđuju nalaze drugih istraživanja prema kojima rast BDP-a pospješuje vjerojatnost demokratizacije. Marginalni prikaz efekta BDP-a pokazuje da će nedemokratske zemlje u trenutku kada postignu 30 000 američkih dolara dohotka po stanovniku, vrlo vjerojatno otpočeti proces demokratske tranzicije. Ispitivanje utjecaja ekonomskog rasta kvantificiranog preko pokazatelja BDP-a *per capita* u odnosu na regije pružilo je nove uvide po kojima, iako je statistički značajan – efekt BDP-a nije jednak s obzirom na regiju. Regije variraju s obzirom na jačinu efekta u odnosu na ostatak svijeta, ali u regijama *Južne Azije* i *Kariba* uopće nije moguće uočiti utjecaj BDP-a na vjerojatnost demokratizacije. Takav rezultat može se pripisati britanskom naslijeđu demokracije znatno prije proučavanja tih zemalja kao neovisnih država, a što posredno podupire i nalaze iz Lijphartovog proučavanja modela demokracija.

Kontraintuitivno, *prihodi od prirodnih resursa* nemaju utjecaja na vjerojatnost uspostave demokratskog režima, ali ipak marginalni efekt rasta BDP-a u regijama potvrđuje da na nižim razinama *prihoda od prirodnih resursa*, vjerojatnost demokratizacije raste. Vjerojatnost demokratizacije pri prosječnim i iznadprosječnim *prihodima od prirodnih resursa* nije uočena niti za jednu regiju. Tako promatran marginalni efekt BDP-a ipak sugerira da politička elita vjerojatno kontrolira prihode od prirodnih resursa i održava blagonaklonost građana prema postojećem režimu, zbog čega pri višim razinama prihoda vjerojatnost demokratizacije značajno slabi.

Značajna prepreka ostvarenju demokracije u nedemokratskim režimima je snažna *ideologija*. Ideološki promatran efekt pokazuje da niže razine *ideologije* pospješuju vjerojatnost demokratizacije. Nalaz regresijske analize, u skladu je s postavljenom hipotezom prema kojoj teže propadaju režimi koji legitimnost crpe iz snažne i jasne ideologije. Jedino *restorativna ili konzervativna ideologija* pokazuje drugačije rezultate radi već postojećeg iskustva demokracije (i postizanja određene razine BDP-a) na čijim temeljima obično niče ova vrsta ideologije.

Neprijatelj režima koji legitimnost crpe iz ideologije je obrazovano stanovništvo. Čim je stupanj *obrazovanja* šire populacije veći, to je vjerojatnost demokratizacije veća jer budi kritičko promišljanje i ustrajanje na odgovorom upravljanju što nedemokratski režimi ne trpe. Iskustvo *građanskog rata* zapravo je nit među stanovništvom koja ih veže i gotovo djeluje kao katalizator svojevrsnog tokvilovskog paradoksa, implicirajući da u trenutku kada građani osjete iskustvo građanskog rata, teške posljedice im uklanjaju mreže te uviđaju koliko im je zapravo loše, odnosno koliko im bolje može biti u demokratskom režimu. Jedino *jednakost dohotka* i *apsolutno siromaštvo* nije pokazalo statistički značajne rezultate u postavljenom modelu. Ipak, zanimljivo je naglasiti kako je tijekom iteracije postavljanja modela i ispitivanja faktora varijacije inflacije, prediktor *distribucija prihodnih resursa* (*proxy* za jednakost dohotka), kada bi se iz modela izbacio prediktor *urbano-ruralno*, pokazivao najznačajnije rezultate.

Međutim ovo istraživanje zadobilo je novu, dodatnu vrijednost u pružanju uvida koji je na početku bio marginaliziran pa čak ni predstavljen u obliku hipoteze. U svim modelima i podskupovima, prediktori koji su se pokazali kao najznačajniji jesu *disperzija političke moći* kvantificirana u obliku urbano-ruralne varijable i prediktor *stopa urbanizacije*. Prateći nalaze svih modela, a posebice prilikom izučavanja regija koje bi potencijalno mogle ukazati na beznačajnost efekta ovih prediktora, navode na upravo suprotan zaključak. Zemlje koje na nižim razinama *urbanizacije* prije postignu *disperziju političke moći*, odnosno naprave najznačajnije pomake političke moći prema jednakoj raspoređenosti ili u veću korist ruralnog stanovništva, imaju veće šanse da će postati demokratske. Razina ekonomskog razvoja u tom procesu ima nešto slabiji, ali i dalje značajan utjecaj, a važno je prepoznati gubitak efekta BDP-a *per capita* na vjerojatnost demokratizacije pri višim razinama *dohotka po stanovniku*.

LITERATURA

- Acemoğlu, Daron i Robinson James A. (2001) A Theory of Political Transitions. *American Economic Review* 91(4): 938-963.
- Acemoğlu, Daron i (2012) *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. New York: Crown Business.
- Alemán, Eduardo i Kim, Yeaji (2015) The democratizing effect of education. *Research and Politics* 40(2): 1-7.
- Bermeo, Nancy (1990) Review of Rethinking Regime Change. *Comparative Politics* 22(3): 359-377.
- Boix, Charles i Stokes, Susan (2003) Endogenous Democratization. *World Politics* 55(4): 517-549.
- Cederman, Lars-Erik, Hug, Simon, Krebs, F. Lutz (2010). Democratization and civil war: Empirical evidence. *Journal of Peace Research* 47(4): 377-394.
- Cohen, Youssef (1985) The Impact of Bureaucratic-Authoritarian Rule on Economic Growth. *Comparative Political Studies* 18(1): 123-136.
- Dinas, Elias i Northmore-Ball, Ksenia (2016) *The Ideological Shadow of Authoritarianism*. Oxford i New York: Oxford University Press.
- Diamond, Larry (1992). Economic Development and Democracy Reconsidered. *American Behavioral Scientist* 35(4-5): 450-499.
- Gasiorowski, Mark (1995) Economic Crisis and Political Regime Change: An Event History Analysis. *The American Political Science Review* 89(4): 882-897.
- Geddes, Barbara (2004) *Authoritarian Breakdown*. Los Angeles. University of California Press.
- Gibson, Edward L. (2010) Politics of the Periphery: An Introduction to Subnational Authoritarianism and Democratization in Latin America. *Journal of Politics in Latin America* 2(2): 3-12.
- Huntington, Samuel (1991) Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy* 28(1): 12-34.
- Haggard, Stephan i Kaufman, Robert (1997) The Political Economy of Democratic Transitions. *Comparative Politics* 29(3): 263-283.

- Jankauskas, Algimantas Gudzinskas, Liutauras (2008) Reconceptualizing Transitology: Lessons from Post-Communism. *Lithuanian Annual Strategic Review* 2(1): 181-199.
- Key, Valdimer Orlando ml. (1964) Politics, Parties and Pressure Groups. New York: Crowell.
- Kitschelt, Herbert (1992) Review of Political Regime Change: Structure and Process-Driven Explanations. *The American Political Science Review* 86(4): 1028-1034.
- Krastev, Ivan (2011) Paradoksi novog autoritarizma. *Političke analize* 2(7): 1-8.
- Kugler, Jacek i Feng, Yi (1999). Explaining and Modeling Democratic Transitions. *The Journal of Conflict Resolution* 43(2): 139-146.
- Lachapelle, J. i Hellmeier, S. (2022) Pathways to democracy after authoritarian breakdown: Comparative case selection and lessons from the past. *International Political Science Review* doi:10.1177/01925121221138408
- Lipset, Seymour Martin (1959) Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy, *The American Political Science Review* 53(1): 69-105.
- Londregan, John i Poole, Keith (1996) Does High Income Promote Democracy? *World Politics* 49(1): 1-30.
- Mainwaring, Scott (1989) *Transitions to democracy and democratic consolidation: theoretical and comparative issues*. Pariz: Kellogg Institute.
- Markoff, John i Duncan Baretta, Silvio R. (1990) Economic Crisis and Regime Change in Brazil: The 1960s and the 1980s. *Comparative Politics* 22(4): 421-444.
- Merkel, Wolfgang (2011) *Transformacija političkih sustava. Uvod u teoriju i empirijsko istraživanje transformacije*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Merkel, Wolfgang, Kollmorgen, Raj i Wagener, Hans-Jürgen (2019) *The Handbook of Political, Social and Economic Transformation*. Oxford i New York: Oxford University Press.
- Oechslin, Manuel (2014) Targeting autocrats: Economic sanctions and regime change. *European Journal of Political Economy* 36(C): 24-40.
- Przeworski, Adam i Limongi, Fernando (1997) Modernization: Theories and Facts. *World Politics* 49(2): 155-158.
- Ross, Michael L. (2001) Does Oil Hinder Democracy? *World Politics* 53(3): 325-361.

Sanborn, Howard i Thyne, Clayton L. (2014) Learning Democracy: Education and the Fall of Authoritarian Regimes. *British Journal of Political Science* 44(4): 773-797.

Stokes, David i Butler, Donald (1969) *Political Change in Britain*. New York: St. Martin's Press.

Sutton, Paul (1999) Democracy in the Commonwealth Caribbean. *Democratization* 6(1): 67-86.

Tjur, Tue (2009) Coefficients of determination in logistic regression models - A new proposal: The coefficient of discrimination. *The American Statistician* 63(4): 366-372.

Ulfelder, Jay i Lustik Michael (2006) Modelling Transitions To and From Democracy. *Democratization* 14(3): 351-387.

van de Walle, Nicolas (2004) The economic correlates of state failure: Taxes, foreign aid, and policies. *When states fail: Causes and consequences* 5(2): 40-55.

Vanhanen, Tatu (1992) *Strategies Of Democratization*. London i New York: Taylor & Francis.

Wright, Joseph, Frantz, Erica, Geddes, Barbara (2015) Oil and Autocratic Regime Survival. *British Journal of Political Science* 45(2): 287-306.

Internetski izvori

Bertelsmann (2022) Democracy Under Preessure. www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/latest-news/2022/february/democracy-under-pressure-worldwide#link-tab-210658-11 Pristupljeno: 25. kolovoza 2023.

Lindberg, Staffan I. (2014) Varieties of Democracy. <https://v-dem.net/> Pristupljeno: 21. travnja 2023.

DODATAK

Slika 17. Pojašnjenja vezana uz korištene varijable

EKONOMSKI (NE)USPJEH KAO RAZLOG PROPADANJA AUTORITARNIH REŽIMA						
NAZIV VARIJABLI U V-DEM	NAZIV VARIJABLI U JAMOV	PITANJE	SKALA	PERIOD PROMATRANJA	VARIJABLA U RADU	OBJAŠNENJA
Country_name	Zemlja	/	ID	/	/	/
year	Godina	/	NUMERIČKA	1789-2022	/	/
e_gdppc	BDP per capita	Procjena iz modela latentne varijable bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika	NUMERIČKA	1789-2019	PREDIKTOR	/
e_miinfat	Stopa inflacije	Kolika je godišnja stopa inflacije?	NUMERIČKA	1789-2010	PREDIKTOR	/
e_regionpot	Političko-geografska regija	U kojoj se političko-geografskoj regiji nalazi ova država	ORDINALNA LJESTVICA	1789-2022	FAKTOGRAFSKA	Političko-geografska klasifikacija svjetskih regija temeljena na dva razmatranja: geografska blizina (uz ponovno kodiranje Cipra, Njemačke Demokratske Republike i Mongolije iz originalnog kodiranja) i demarkacija od strane stručnjaka za područje koji su doprinijeli razumijevanju demokratizacije regije.
e_boix_regime	Demokracija	Je li država demokratska?	ORDINALNA LJESTVICA	1800-2020	OVISNA VARIJABLA	Dihotoma mjera demokracije temeljena na suparnosti i sudjelovanju. Zemlje kodirane kao demokratske imaju (1) političke vođe koji su izabrani putem slobodnih i poštenih izbora i (2) minimalnu razinu prava glasa. Odgovori: 0: Ne 1: Da
e_total_resources_income_pc	Prihodi prirodnih resursa	Koja je stvarna vrijednost proizvedene nafte, ugljena, prirodnog plina i metala u zemlji?	NUMERIČKA	1900-2006	PREDIKTOR	Stvarna vrijednost nafte, ugljena, prirodnog plina i metala proizvedenih po stanovniku.
e_peinfmr	Stopa smrtnosti dojenčadi	Koja je stopa smrtnosti dojenčadi u prvoj godini života?	NUMERIČKA	1800-2022	PROXY APSOLUTNO SIROMAŠTVO	Smrtnost djece tijekom prve godine života (na 1 000 živorođenih).
e_pematmor	Stopa smrtnosti majki	Kolika je stopa smrtnosti majki?	NUMERIČKA	1800-2013	PROXY APSOLUTNO SIROMAŠTVO	Broj umrlih majki podijeljen s brojem živorođenih u određenoj godini, pomnoženo s 100 000. Smrt majke definira se kao smrt žene tijekom trudnoće ili u roku od 42 dana nakon prekida te trudnoće, bez obzira na duljinu i mjesto trudnoće, zbog uzroka koji je povezan s trudnoćom ili je pogoršan trudnoćom.
v2pepwrgeo	Urbano-ruralno	Je li politička moć raspoređena prema urbano-ruralnoj lokaciji?	ORDINALNA* (*interval)	1900-2022	URBANA PODRUČJA	Urbanim područjima se smatraju područja koja ispunjavaju sljedeće uvjete: gustoća stanovništva prelazi prag od 150 osoba po četvornom kilometru, postoji pristup značajnom naselju od 50.000 ljudi ili više unutar razumne udaljenosti putovanja, na primjer, 60 minuta vožnje cestom. Odgovori: 0: Ljudi koji žive u urbanim područjima gotovo potpuno kontroliraju političku moć. 1: Ljudi koji žive u urbanim područjima snažno drže političku moć. Oni koji žive u ruralnim područjima imaju samo marginalni utjecaj. 2: Ljudi koji žive u urbanim područjima imaju puno više političke moći, ali oni koji žive u ruralnim područjima imaju neka područja utjecaja. 3: Ljudi koji žive u urbanim područjima imaju nešto više političke moći od onih koji žive u ruralnim područjima. 4: Ljudi koji žive na bilo kojem području imaju otprilike jednaku političku moć ili ljudi koji žive u ruralnim područjima imaju veći pristup političkoj moći od onih u urbanim područjima. 5: Ljudi koji žive u ruralnim područjima imaju puno više političke moći, a oni koji žive u urbanim područjima imaju neka područja utjecaja.
e_miurban	Stopa urbanizacije	Koja je stopa urbanizacije?	NUMERIČKA	1800-2000	URBANA PODRUČJA	Omjer urbane populacije u ukupnoj populaciji
v2xeg_eqdr	Distribucija resursa	Koliko je ravnomjerna raspodjela resursa?	NUMERIČKA (interval 0-1)	1900-2022	PROXY JEDNAKOST DOHOTKA	Ova komponenta mjeri u kojoj mjeri su resursi - kako materijalni tako i nematerijalni - raspodijeljeni u društvu. Jednaka raspodjela resursa podržava egalitarnu demokraciju na dva načina. Prvo, niže stope siromaštva i raspodjela dobara i usluga kao što su hrana, voda, stanovanje, obrazovanje i zdravstvena skrb osiguravaju da su svi pojedinci sposobni sudjelovati u politici i vlasti. Drugo, visoke razine nejednakosti u resursima narušavaju sposobnost siromašnijih populacija da sudjeluju na značajan način. Stoga je potrebno uključiti ne samo mjere siromaštva i raspodjele dobara i usluga, već i razine nejednakosti u tim raspodjelama, te postotak populacije koji nisu eligible za državne usluge, tj. testiranje sredstava, particularistička raspodjela itd. Ovaj princip također implicira da društvene ili ekonomske nejednakosti mogu rezultirati političkim nejednakostima, što je pitanje koje je posebno naglasio Water 1985, koji tvrdi da preklapajuće "sfere" nejednakosti štete društvu. Da bi se obratilo tim preklapajućim "sferama", ova komponenta također uključuje mjere raspodjele moći u društvu među različitim socijalno-ekonomskim skupinama, spolovima itd.
v2peapsecon	Pristup javnim uslugama	Je li pristup osnovnim javnim uslugama, kao što su red i sigurnost, osnovno obrazovanje, čista voda i zdravstvena skrb ravnomjerno raspodijeljene prema socioekonomskom položaju?	ORDINALNA LJESTVICA* (*interval)	1900-2022	PROXY JEDNAKOST DOHOTKA	Komponenta mjeri je li društveni ekonomski položaj jednak pravilnoj distribuciji javnih usluga. Dakle, ako postoje nejednakosti u pristupu javnim uslugama, ali te nejednakosti se uglavnom ne odnose na diferencijaciju između određenog društvenog ekonomskog položaja, kodiranje bi trebalo biti "4" (jednako). Naravno, situacija se može razlikovati ovisno o vrsti javne usluge, tako da se određenoj socijalno-ekonomskoj grupi uskraćuje pristup nekim osnovnim javnim uslugama, ali ne i drugima. Molimo vas da svoj odgovor temeljite na tome je li pristup većini navedenih usluga distribuiran jednako ili nejednako.
v2ext_legtideol	Ideologija	U kojoj mjeri sadašnja vlada promiče određenu ideologiju ili društveni model kojim nastoji opravdati postojeći režim?	Ordinalna* (*interval)	1900-2022	IDEOLOGIJA	0: Uopće ne. 1: U maloj mjeri. 2: Do neke mjere, ali nije najvažnija komponenta. 3: U velikoj mjeri, ali ne isključivo. 4: Gotovo isključivo.
v2ext_legtideolctr_0	Nacionalizam	Kako biste opisali ideologiju/ideologije identificirane u prethodnom pitanju?	Serije dihotomnih ljestvica (0-1)	1900-2022	IDEOLOGIJA	Nacionalist (0=Ne, 1=Da)
v2ext_legtideolctr_1	Socijalizam ili komunizam	Kako biste opisali ideologiju/ideologije identificirane u prethodnom pitanju?	Serije dihotomnih ljestvica (0-1)	1900-2022	IDEOLOGIJA	Socijalist ili komunist. (0=Ne, 1=Da)
v2ext_legtideolctr_2	Restorativan ili konzervativan	Kako biste opisali ideologiju/ideologije identificirane u prethodnom pitanju?	Serije dihotomnih ljestvica (0-1)	1900-2022	IDEOLOGIJA	Restorativni ili konzervativni. (0=Ne, 1=Da)
v2ext_legtideolctr_3	Separatistički ili autonomni	Kako biste opisali ideologiju/ideologije identificirane u prethodnom pitanju?	Serije dihotomnih ljestvica (0-1)	1900-2022	IDEOLOGIJA	Separatistički ili autonomni. (0=Ne, 1=Da)
v2ext_legtideolctr_4	Religijski	Kako biste opisali ideologiju/ideologije identificirane u prethodnom pitanju?	Serije dihotomnih ljestvica (0-1)	1900-2022	IDEOLOGIJA	Religijski. (0=Ne, 1=Da)
e_civil_war	Građanski rat	Je li bio građanski rat?	ORDINALNA LJESTVICA	1816-2006	GRAĐANSKI RAT	Građanski rat - barem jedan unutar-državni rat s najmanje 1000 vojnih žrtava za svaku zemlju-godinu.
v2dedideolch_10	Kurikulum ne promiče ideologiju	Kako biste opisali dominantne društvene modele ili ideologije koje se promiču kroz kurikulum povijesti, identificiran u pitanju za v2dedideol?	Serije dihotomnih ljestvica (0-1)	1945-2021	IDEOLOGIJA	Kurikulum povijesti ne promovira određeni društveni model ili ideologiju [Ne=0, Da=1].
e_peaveduc	Obrazovanje	Koliki je prosjek godina obrazovanja građana starijih od 15 godina?	Numerička	1820-2022	OBRAZOVANJE	Prosječna godina školovanja u ukupnom stanovništvu starijem od 15 godina.

Tablica 10. Model s regijom – Istočna Europa i postsovjetski prostor

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.8674	0.36278	-5.1475	< .001	0.155	0.0759	0.315
BDP <i>per capita</i>	0.1153	0.01985	5.8095	< .001	1.122	1.0794	1.167
Stopa inflacije	8.63e-6	1.28e-4	0.0673	0.946	1.000	0.9998	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-3.02e-4	8.83e-5	-3.4174	< .001	1.000	0.9995	1.000
Urbano-ruralno	0.7163	0.05796	12.3581	< .001	2.047	1.8270	2.293
Stopa urbanizacije	-2.0996	0.32211	-6.5183	< .001	0.123	0.0652	0.230
Distribucija resursa	0.2592	0.31993	0.8103	0.418	1.296	0.6922	2.426
Pristup javnim uslugama	0.0369	0.07842	0.4702	0.638	1.038	0.8897	1.210
Ideologija	-1.0331	0.04638	-22.2727	< .001	0.356	0.3250	0.390
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.3870	0.20665	1.8729	0.061	1.473	0.9822	2.208
Obrazovanje	0.2636	0.04208	6.2629	< .001	1.302	1.1985	1.413
Istočna Europa i postsovjetski prostor:							
1 – 0	-1.8649	0.28080	-6.6415	< .001	0.155	0.0893	0.269
Građanski rat:							
1 – 0	0.5354	0.17354	3.0849	0.002	1.708	1.2156	2.400
Stopa smrtnosti dojenčadi	-4.27e-4	0.00114	-0.3736	0.709	1.000	0.9973	1.002

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 11. Model s regijom – Latinska Amerika

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.31853	0.35800	-3.683	<.001	0.2675	0.1326	0.5396
BDP <i>per capita</i>	0.14297	0.01933	7.395	<.001	1.1537	1.1108	1.1982
Stopa inflacije	-6.53e-5	1.35e-4	-0.484	0.629	0.9999	0.9997	1.0002
Prihodi prirodnih resursa	-3.55e-4	9.37e-5	-3.785	<.001	0.9996	0.9995	0.9998
Urbano-ruralno	0.79680	0.05797	13.745	<.001	2.2184	1.9802	2.4854
Stopa urbanizacije	-3.33151	0.37426	-8.902	<.001	0.0357	0.0172	0.0744
Distribucija resursa	0.15430	0.32451	0.475	0.634	1.1668	0.6177	2.2041
Pristup javnim uslugama	0.21233	0.08475	2.505	0.012	1.2366	1.0473	1.4600
Ideologija	-1.01714	0.04615	-22.037	<.001	0.3616	0.3304	0.3959
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.56775	0.20648	2.750	0.006	1.7643	1.1771	2.6444
Obrazovanje	0.13936	0.04095	3.403	<.001	1.1495	1.0609	1.2456
Latinska Amerika:							
1 – 0	1.21728	0.14899	8.170	<.001	3.3780	2.5226	4.5235
Građanski rat:							
1 – 0	0.60632	0.17288	3.507	<.001	1.8337	1.3067	2.5732
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00117	0.00113	-1.038	0.299	0.9988	0.9966	1.0010

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 12. Model s regijom – Sjeverna Afrika i Bliski istok

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.06686	0.36375	-2.933	0.003	0.344	0.1687	0.702
BDP <i>per capita</i>	0.14674	0.01963	7.477	< .001	1.158	1.1144	1.203
Stopa inflacije	-4.70e-5	1.18e-4	-0.398	0.691	1.000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-4.33e-4	9.09e-5	-4.762	< .001	1.000	0.9994	1.000
Urbano-ruralno	0.69580	0.05712	12.181	< .001	2.005	1.7929	2.243
Stopa urbanizacije	-1.84374	0.31672	-5.821	< .001	0.158	0.0851	0.294
Distribucija resursa	-0.11885	0.32085	-0.370	0.711	0.888	0.4734	1.665
Pristup javnim uslugama	0.05763	0.07952	0.725	0.469	1.059	0.9064	1.238
Ideologija	-1.07293	0.04579	-23.430	< .001	0.342	0.3126	0.374
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.19064	0.20619	0.925	0.355	1.210	0.8078	1.813
Obrazovanje	0.14617	0.04108	3.558	< .001	1.157	1.0679	1.254
Sjeverna Afrika i Bliski istok:							
1 – 0	-1.01079	0.16613	-6.085	< .001	0.364	0.2628	0.504
Građanski rat:							
1 – 0	0.59435	0.17276	3.440	< .001	1.812	1.2914	2.542
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00230	0.00114	-2.011	0.044	0.998	0.9955	1.000

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 13. Model s regijom – Supsaharska Afrika

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-0.703	0.36186	-1.944	0.052	0.4949	0.2435	1.0059
BDP <i>per capita</i>	0.133	0.01948	6.842	<.001	1.1426	1.0998	1.1871
Stopa inflacije	-4.47e-5	1.13e-4	-0.395	0.693	1.0000	0.9997	1.0002
Prihodi prirodnih resursa	-2.54e-4	9.31e-5	-2.724	0.006	0.9997	0.9996	0.9999
Urbano-ruralno	0.674	0.05685	11.857	<.001	1.9621	1.7552	2.1934
Stopa urbanizacije	-3.145	0.35255	-8.920	<.001	0.0431	0.0216	0.0860
Distribucija resursa	-0.185	0.32805	-0.565	0.572	0.8309	0.4369	1.5805
Pristup javnim uslugama	0.140	0.08340	1.680	0.093	1.1504	0.9770	1.3547
Ideologija	-1.116	0.04757	-23.456	<.001	0.3277	0.2985	0.3597
Kurikulum ne promiče ideologiju	1.013	0.22173	4.567	<.001	2.7531	1.7827	4.2517
Obrazovanje	0.151	0.04076	3.700	<.001	1.1628	1.0735	1.2595
Supsaharska Afrika:							
1 – 0	-1.400	0.14703	-9.520	<.001	0.2467	0.1849	0.3291
Građanski rat:							
1 – 0	0.505	0.17978	2.810	0.005	1.6574	1.1652	2.3575
Stopa smrtnosti dojenčadi	-2.84e-4	0.00112	-0.254	0.799	0.9997	0.9975	1.0019

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 14. Model s regijom – Zapadna Europa i Sjeverna Amerika

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.50404	0.35408	-4.248	< .001	0.222	0.1110	0.445
BDP <i>per capita</i>	0.11894	0.01986	5.990	< .001	1.126	1.0833	1.171
Stopa inflacije	-3.77e-5	1.14e-4	-0.331	0.740	1.000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-3.24e-4	8.73e-5	-3.709	< .001	1.000	0.9995	1.000
Urbano-ruralno	0.70896	0.05741	12.350	< .001	2.032	1.8156	2.274
Stopa urbanizacije	-1.89046	0.31947	-5.918	< .001	0.151	0.0807	0.282
Distribucija resursa	-0.07613	0.31610	-0.241	0.810	0.927	0.4987	1.722
Pristup javnim uslugama	-0.01098	0.07856	-0.140	0.889	0.989	0.8479	1.154
Ideologija	-1.06529	0.04578	-23.271	< .001	0.345	0.3151	0.377
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.44485	0.20480	2.172	0.030	1.560	1.0444	2.331
Obrazovanje	0.19977	0.04009	4.983	< .001	1.221	1.1289	1.321
Zapadna Europa i Sjeverna Amerika:							
1 – 0	0.55320	0.19265	2.871	0.004	1.739	1.1920	2.537
Građanski rat:							
1 – 0	0.52632	0.17360	3.032	0.002	1.693	1.2045	2.379
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00155	0.00112	-1.385	0.166	0.998	0.9963	1.001

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 15. Model s regijom – Istočna Azija

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.46745	0.36451	-4.0258	< .001	0.231	0.1128	0.471
BDP <i>per capita</i>	0.13366	0.01985	6.7317	< .001	1.143	1.0994	1.188
Stopa inflacije	-4.22e-5	1.16e-4	-0.3637	0.716	1.000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-3.72e-4	8.72e-5	-4.2666	< .001	1.000	0.9995	1.000
Urbano-ruralno	0.73013	0.05728	12.7457	< .001	2.075	1.8550	2.322
Stopa urbanizacije	-1.96934	0.33038	-5.9609	< .001	0.140	0.0730	0.267
Distribucija resursa	-0.06479	0.31746	-0.2041	0.838	0.937	0.5031	1.746
Pristup javnim uslugama	-0.00338	0.07836	-0.0431	0.966	0.997	0.8547	1.162
Ideologija	-1.07259	0.04560	-23.5226	< .001	0.342	0.3129	0.374
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.38405	0.20506	1.8728	0.061	1.468	0.9823	2.195
Obrazovanje	0.19411	0.04166	4.6595	< .001	1.214	1.1190	1.318
Istočna Azija:							
1 – 0	-0.08039	0.35000	-0.2297	0.818	0.923	0.4647	1.832
Građanski rat:							
1 – 0	0.51427	0.17427	2.9510	0.003	1.672	1.1885	2.353
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00159	0.00115	-1.3860	0.166	0.998	0.9962	1.001

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 16. Model s regijom – Jugoistočna Azija

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.42364	0.35488	-4.0116	< .001	0.241	0.1201	0.483
BDP <i>per capita</i>	0.13475	0.01925	7.0016	< .001	1.144	1.1019	1.188
Stopa inflacije	-4.26e-5	1.16e-4	-0.3661	0.714	1.000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-3.75e-4	8.72e-5	-4.2992	< .001	1.000	0.9995	1.000
Urbano-ruralno	0.72467	0.05790	12.5148	< .001	2.064	1.8426	2.312
Stopa urbanizacije	-1.96664	0.32198	-6.1079	< .001	0.140	0.0744	0.263
Distribucija resursa	-0.07979	0.31559	-0.2528	0.800	0.923	0.4974	1.714
Pristup javnim uslugama	-0.00364	0.07822	-0.0466	0.963	0.996	0.8547	1.161
Ideologija	-1.07133	0.04562	-23.4837	< .001	0.343	0.3133	0.375
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.39150	0.20483	1.9114	0.056	1.479	0.9901	2.210
Obrazovanje	0.18983	0.04006	4.7390	< .001	1.209	1.1178	1.308
Jugoistočna Azija:							
1 – 0	-0.12077	0.21880	-0.5520	0.581	0.886	0.5772	1.361
Građanski rat:							
1 – 0	0.51762	0.17423	2.9709	0.003	1.678	1.1926	2.361
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00175	0.00113	-1.5476	0.122	0.998	0.9960	1.000

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 17. Model s regijom – Južna Azija

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-2.32998	0.37467	-6.2187	< .001	0.0973	0.0467	0.203
BDP <i>per capita</i>	0.14657	0.02028	7.2288	< .001	1.1579	1.1127	1.205
Stopa inflacije	-4.82e-5	1.18e-4	-0.4065	0.684	1.0000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-3.82e-4	8.72e-5	-4.3773	< .001	0.9996	0.9994	1.000
Urbano-ruralno	0.48936	0.06201	7.8918	< .001	1.6313	1.4446	1.842
Stopa urbanizacije	-1.39156	0.32199	-4.3218	< .001	0.2487	0.1323	0.467
Distribucija resursa	0.17989	0.32679	0.5505	0.582	1.1971	0.6309	2.271
Pristup javnim uslugama	0.00718	0.07969	0.0900	0.928	1.0072	0.8616	1.177
Ideologija	-1.10985	0.04729	-23.4684	< .001	0.3296	0.3004	0.362
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.80974	0.20867	3.8805	< .001	2.2473	1.4930	3.383
Obrazovanje	0.25371	0.04177	6.0747	< .001	1.2888	1.1875	1.399
Južna Azija:							
1 – 0	2.17861	0.22058	9.8766	< .001	8.8341	5.7332	13.612
Građanski rat:							
1 – 0	0.40592	0.18467	2.1981	0.028	1.5007	1.0450	2.155
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00109	0.00116	-0.9405	0.347	0.9989	0.9966	1.001

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 18. Model s regijom – Pacifik

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.42411	0.35343	-4.029	< .001	0.241	0.1204	0.481
BDP per capita	0.13467	0.01928	6.985	< .001	1.144	1.1017	1.188
Stopa inflacije	-4.26e-5	1.16e-4	-0.366	0.714	1.000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-3.73e-4	8.74e-5	-4.261	< .001	1.000	0.9995	1.000
Urbano-ruralno	0.73143	0.05732	12.761	< .001	2.078	1.8572	2.325
Stopa urbanizacije	-2.03518	0.32245	-6.312	< .001	0.131	0.0694	0.246
Distribucija resursa	-0.06168	0.31566	-0.195	0.845	0.940	0.5064	1.745
Pristup javnim uslugama	-0.01268	0.07860	-0.161	0.872	0.987	0.8464	1.152
Ideologija	-1.07483	0.04549	-23.628	< .001	0.341	0.3122	0.373
Kurikulum ne promiče ideologiju	0.37364	0.20555	1.818	0.069	1.453	0.9712	2.174
Obrazovanje	0.19291	0.04004	4.818	< .001	1.213	1.1212	1.312
Pacifik:							
1 – 0	-0.38799	0.37959	-1.022	0.307	0.678	0.3224	1.428
Građanski rat:							
1 – 0	0.50368	0.17477	2.882	0.004	1.655	1.1749	2.331
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00177	0.00112	-1.572	0.116	0.998	0.9960	1.000

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 19. Model s regijom – Karibi

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.18567	0.35352	-3.3539	<.001	0.306	0.153	0.611
BDP <i>per capita</i>	0.13754	0.01929	7.1284	<.001	1.147	1.105	1.192
Stopa inflacije	-3.74e-5	1.13e-4	-0.3300	0.741	1.000	1.000	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-5.33e-4	1.03e-4	-5.1992	<.001	0.999	0.999	1.000
Urbano-ruralno	0.65056	0.05857	11.1079	<.001	1.917	1.709	2.150
Stopa urbanizacije	-1.50047	0.32905	-4.5600	<.001	0.223	0.117	0.425
Distribucija resursa	-0.33942	0.31917	-1.0634	0.288	0.712	0.381	1.331
Pristup javnim uslugama	0.08608	0.07873	1.0934	0.274	1.090	0.934	1.272
Ideologija	-1.12842	0.04771	-23.6530	<.001	0.324	0.295	0.355
Kurikulum ne promiče ideologiju	-0.37694	0.24405	-1.5445	0.122	0.686	0.425	1.107
Obrazovanje	0.14631	0.04067	3.5975	<.001	1.158	1.069	1.254
Karibi:							
1 – 0	16.34046	229.34972	0.0712	0.943	1.25e+7	7.48e-189	2.09e+202
Građanski rat:							
1 – 0	0.56965	0.17343	3.2845	0.001	1.768	1.258	2.483
Stopa smrtnosti dojenčadi	-0.00141	0.00111	-1.2745	0.202	0.999	0.996	1.001

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 20. Model s ideologijom - nacionalizam

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.711	0.3330	-5.137	< .001	0.181	0.0941	0.347
BDP <i>per capita</i>	0.180	0.0156	11.539	< .001	1.197	1.1613	1.235
Stopa inflacije	-8.01e-5	1.14e-4	-0.700	0.484	1.000	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-5.08e-4	7.29e-5	-6.962	< .001	0.999	0.9993	1.000
Urbano-ruralno	0.701	0.0479	14.650	< .001	2.017	1.8359	2.215
Stopa urbanizacije	-1.510	0.2619	-5.765	< .001	0.221	0.1323	0.369
Distribucija resursa	0.273	0.2822	0.968	0.333	1.314	0.7559	2.285
Pristup javnim uslugama	-0.217	0.0702	-3.083	0.002	0.805	0.7017	0.924
Nacionalizam	-1.053	0.1742	-6.043	< .001	0.349	0.2480	0.491
Kurikulum ne promiče ideologiju	1.398	0.1948	7.176	< .001	4.046	2.7618	5.926
Obrazovanje	0.179	0.0345	5.190	< .001	1.196	1.1180	1.280
Građanski rat:							
1 – 0	0.333	0.1559	2.136	0.033	1.395	1.0279	1.893
Stopa smrtnosti dojenčadi	-1.17e-4	9.47e-4	-0.124	0.901	1.000	0.9980	1.002

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 21. Model s ideologijom - socijalizmom ili komunizmom

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-2.411	0.3048	-7.9079	< .001	0.0898	0.0494	0.163
BDP <i>per capita</i>	0.166	0.0157	10.5772	< .001	1.1803	1.1446	1.217
Stopa inflacije	-5.03e-6	8.61e-5	-0.0584	0.953	1.0000	0.9998	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-4.03e-4	7.07e-5	-5.7041	< .001	0.9996	0.9995	1.000
Urbano-ruralno	0.699	0.0487	14.3610	< .001	2.0125	1.8293	2.214
Stopa urbanizacije	-2.173	0.2687	-8.0857	< .001	0.1139	0.0672	0.193
Distribucija resursa	1.088	0.2886	3.7708	< .001	2.9692	1.6864	5.228
Pristup javnim uslugama	-0.187	0.0711	-2.6327	0.008	0.8292	0.7214	0.953
Socijalizam ili komunizam	-1.172	0.1553	-7.5474	< .001	0.3096	0.2284	0.420
Kurikulum ne promiče ideologiju	1.550	0.2013	7.7021	< .001	4.7118	3.1760	6.990
Obrazovanje	0.209	0.0342	6.1272	< .001	1.2329	1.1530	1.318
Građanski rat:							
1 – 0	0.403	0.1579	2.5552	0.011	1.4969	1.0985	2.040
Stopa smrtnosti dojenčadi	9.43e-4	9.40e-4	1.0042	0.315	1.0009	0.9991	1.003

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 22. Model s ideologijom – restorativna ili konzervativna

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-3.175	0.3075	-10.326	< .001	0.0418	0.0229	0.0764
BDP <i>per capita</i>	0.180	0.0160	11.280	< .001	1.1976	1.1606	1.2357
Stopa inflacije	-3.09e-5	9.20e-5	-0.336	0.737	1.0000	0.9998	1.0001
Prihodi prirodnih resursa	-3.87e-4	7.02e-5	-5.507	< .001	0.9996	0.9995	0.9998
Urbano-ruralno	0.667	0.0487	13.699	< .001	1.9480	1.7707	2.1430
Stopa urbanizacije	-2.109	0.2712	-7.778	< .001	0.1214	0.0713	0.2065
Distribucija resursa	1.014	0.2831	3.580	< .001	2.7554	1.5820	4.7993
Pristup javnim uslugama	-0.206	0.0699	-2.943	0.003	0.8140	0.7098	0.9336
Restorativan ili konzervativan	1.845	0.1752	10.529	< .001	6.3255	4.4871	8.9171
Kurikulum ne promiče ideologiju	1.175	0.1958	6.003	< .001	3.2393	2.2070	4.7545
Obrazovanje	0.164	0.0344	4.784	< .001	1.1787	1.1019	1.2609
Građanski rat:							
1 – 0	0.393	0.1577	2.494	0.013	1.4819	1.0879	2.0184
Stopa smrtnosti dojenčadi	8.45e-4	9.39e-4	0.900	0.368	1.0008	0.9990	1.0027

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 23. Model s ideologijom – separatistička ili autonomistička

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-2.447	0.3015	-8.115	< .001	0.0866	0.0480	0.156
BDP <i>per capita</i>	0.187	0.0159	11.799	< .001	1.2059	1.1690	1.244
Stopa inflacije	-6.04e-5	1.02e-4	-0.591	0.554	0.9999	0.9997	1.000
Prihodi prirodnih resursa	-5.13e-4	7.29e-5	-7.039	< .001	0.9995	0.9993	1.000
Urbano-ruralno	0.713	0.0484	14.726	< .001	2.0410	1.8561	2.244
Stopa urbanizacije	-1.888	0.2647	-7.132	< .001	0.1514	0.0901	0.254
Distribucija resursa	0.554	0.2773	1.997	0.046	1.7398	1.0103	2.996
Pristup javnim uslugama	-0.265	0.0711	-3.722	< .001	0.7675	0.6677	0.882
Separatistički ili autonomni	-2.025	0.4460	-4.542	< .001	0.1319	0.0550	0.316
Kurikulum ne promiče ideologiju	1.499	0.1960	7.648	< .001	4.4760	3.0485	6.572
Obrazovanje	0.203	0.0339	5.992	< .001	1.2249	1.1462	1.309
Građanski rat:							
1 – 0	0.497	0.1581	3.146	0.002	1.6445	1.2063	2.242
Stopa smrtnosti dojenčadi	4.05e-4	9.33e-4	0.434	0.664	1.0004	0.9986	1.002

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

Tablica 24. Model s ideologijom – religijska

Prediktor	Koeficijent	SE	Z	p	Omjer izgleda	Interval pouzdanosti od 95%	
						Donja granica	Gornja granica
Konstanta	-1.944	0.3215	-6.048	< .001	0.143	0.0762	0.269
BDP <i>per capita</i>	0.185	0.0158	11.717	< .001	1.204	1.1669	1.242
Stopa inflacije	- 5.19e-5	1.00e- 4	-0.519	0.604	1.000	0.9998	1.000
Prihodi prirodnih resursa	- 5.08e-4	7.24e- 5	-7.010	< .001	0.999	0.9994	1.000
Urbano-ruralno	0.769	0.0508	15.135	< .001	2.158	1.9535	2.384
Stopa urbanizacije	-1.776	0.2595	-6.844	< .001	0.169	0.1018	0.281
Distribucija resursa	0.355	0.2808	1.263	0.207	1.426	0.8221	2.472
Pristup javnim uslugama	-0.214	0.0700	-3.056	0.002	0.807	0.7040	0.926
Religijski	-1.494	0.2689	-5.557	< .001	0.224	0.1325	0.380
Kurikulum ne promiče ideologiju	1.433	0.1957	7.324	< .001	4.193	2.8569	6.153
Obrazovanje	0.160	0.0351	4.560	< .001	1.174	1.0957	1.257
Građanski rat:							
1 – 0	0.404	0.1551	2.604	0.009	1.497	1.1050	2.029
Stopa smrtnosti dojenčadi	-7.00e-4	9.65e-4	-0.726	0.468	0.999	0.9974	1.001

Napomena. Procjene predstavljaju logaritmirane omjere izgleda za „Demokracija = 1“ naspram „Demokracija = 0“.

SAŽETAK

Dosadašnja istraživanja ukazala su da veći dohodak po stanovniku povećava šanse za uspostavu demokracije i podriiva daljnje održavanje autoritarnih režima. Mnogi autori različitim kontekstualnim čimbenicima pripisuju, uz dohodak po stanovniku, različitu težinu utjecaja na demokratizaciju – dok jedni ističu obrazovanje, drugi se pozivaju na građanski rat i jednakost dohotka. Ovaj rad uvažava zaključke prethodnih autora te u model logističke regresije uvrštava niz prediktora ne bi li ustvrdio je li ekonomski razvoj primarni prediktor demokracije te razlikuje li se taj efekt s obzirom na regiju i vrstu ideologije. Jednako tako, nastoji ustvrditi jediničnu vrijednost minimalne donje granice dohotka po stanovniku koji potiče demokratizacijski proces autoritarnih režima. Marginalni prikaz efekta BDP-a pokazuje da nedemokratski režimi u trenutku kada postignu 30 000 američkih dolara dohotka po stanovniku, vrlo će vjerojatno otpočeti proces demokratske tranzicije. Na višim razinama BDP-a taj efekt se gubi. Kod prihoda od prirodnih resursa uočeno je da nemaju nikakav utjecaj na vjerojatnost demokratizacije, sugerirajući promjenu narativa po pitanju demokratizacije u zemljama bogatim prirodnim resursima. S druge strane, najznačajniji prediktori demokratizacije pokazali su se disperzija političke moći i niže stope urbanizacije.

Ključne riječi: autoritarni režimi, demokratska tranzicija, demokratizacija, dohodak po stanovniku

SUMMARY

Previous research has shown that higher *per capita* income increases the chances of establishing democracy and undermines the further maintenance of authoritarian regimes. Many authors attribute different contextual factors, in addition to *per capita* income, to the impact of democratization – while some emphasize education, others refer to civil war and income equality. This paper takes into account the conclusions of previous authors and includes a series of predictors in the model of logistic regression in order to determine whether economic development is the primary predictor of democracy and whether this effect differs with respect to the region and type of ideology. Equally, it seeks to establish the minimum limit of *per capita* income that encourages the democratization process of authoritarian regimes. A marginal representation of GDP effects shows that undemocratic regimes, once they reach \$30,000 in *per capita* income, are very likely to begin a process of democratic transition. At higher levels of GDP, this effect is lost. With natural resource revenues, it was observed that they had no impact on the likelihood of democratization, suggesting a change in the narrative regarding democratization in countries rich in natural resources. On the other hand, the most significant predictors of democratization are dispersion of political power and lower urbanization rates.

Keywords: authoritarian regimes, democratic transition, democratization, *per capita* income